

Michał
Sajewicz

Lublin

Imiennictwo męskie miasta Kleszczele i okolic na Podlasiu w połowie XVI stulecia

Male first names in the town of Kleszczele and its vicinity in Podlasie in the mid-16th century

I. Część wstępna

Kleszczele powstały na granicy ziemi bielskiej z brzeską, w miejscu przeprawy przez rzekę Nur (Nurzec) na starym trakcie prowadzącym z Grodna do Brześcia. Już w XIV–XV w. istniał tu dwór gospodarski lub duże gospodarstwo rolne, w którym podróżujący królowie i książęta mogli znaleźć pożywienie i nocleg.¹ Badacze nie wykluczają także istnienia w tym miejscu osady, która dała początek przyszłemu miastu.² „Okolice te były dogodnym miejscem na założenie miasta. Właśnie tutaj droga do Brześcia rozgałęziała się na Drohiczyn i dalej na Warszawę. Przebiegała tędy także droga z Brześcia do Bielska. To skrzyżowanie kilku dróg dodatkowo przemawiało za utworzeniem w tym miejscu lokalnego ośrodka miejskiego. Rzeka Nur (Nurzec) przepływająca przez Kleszczele, nie była co prawda żeglowna, ale umożliwiała budowanie młynów, niezbędnych przecież w każdym ówczesnym mieście”³

Historyczna nazwa Kleszczele pojawiła się w dokumentach już w wieku XV. Znamieną datę w historii Kleszczeli stanowi jednak rok 1513. W tym właśnie roku po śmierci królowej Heleny, wdowy po królu i wielkim księciu litewskim, dobra wielkoksiążęce na Podlasiu, wraz z Bielskiem, Surazem, Brańskiem, Narwią i Kleszczelami, zostały zastawione Radziwiłłom.⁴ „Właśnie wojewoda wileński i kanclerz wielki litewski Mikołaj Mikołajewicz Radziwiłł na polecenie króla Zygmunta Starego dokonał pierwszej nieudanej lokacji miasta. [...] Niestety nie wiemy, w którym roku ta pierwsza, nieudana próba założenia miasta miała miejsce”⁵ I. Sankiewicz podaje rok

¹ M. Roszczenko, *Kleszczele*, Bielsk Podlaski–Kleszczele 2002, s. 24.

² *Ibid.*, s. 40.

³ *Ibid.*, s. 24.

⁴ A. Jabłonowski, *Polska XVI wieku pod względem geograficznym*, t. 6, *Podlasie (województwo)*, cz. 2, Warszawa 1908–1910 (Źródła Dziejowe, t. 17), s. 107.

⁵ M. Roszczenko, *op. cit.*, s. 25.

1506,⁶ natomiast M. Roszczenko, autor monografii o Kleszczelach, za bardziej prawdopodobny uznaje termin późniejszy i sytuuje go pomiędzy 1513 a 1522 r.⁷

W 1523 r. większość królewzczyzn na Podlasiu, w tym również Kleszczele, wykupił od Radziwiłłów Olbracht Gasztołt, ówczesny wojewoda wileński i starosta bielski. Jemu to właśnie Zygmunt Stary, jako formalny właściciel tych ziem, ponownie polecił lokować miasto Kleszczele. Król zatwierdził lokację Gasztołda i nadał miastu prawo chełmińskie swym przywilejem lokacyjnym z 22 marca 1523 r.⁸

W 1553 r. Królowa Bona, żona Zygmunta Starego, wykupiła z rąk Olbrachta Gasztołda królewzczyzny ziemi bielskiej, w tym również Kleszczele. Królowa uważała, że królewzczyzny są zarządzane nieodpowiednio i przynoszą w związku z tym dochody mniejsze od oczekiwanych. Dlatego też z inicjatywy królowej Bony dokonano na Podlasiu w 1560 r. pomiary włócznej, która przyczyniła się do zwiększenia przychodów z czynszu oraz ułatwiła ściąganie powinności.

Liczba mieszkańców Kleszczeli w połowie XVI w. jest trudna do ustalenia, ponieważ brak jest na ten temat dokładnych informacji w źródłach. M. Roszczenko szacuje, że w tym czasie w Kleszczelach zamieszkiwało około 2000 osób. Autor stwierdza, że „jest to szacunek bardzo niedokładny, ale wydaje się, iż liczba mieszkańców bynajmniej nie została zawyżona. Potwierdza go zresztą szacunek oparty na ilości domów. Otóż dwadzieścia lat później (1580) było w Kleszczelach 385 domów i jeżeli odliczymy nawet owych dwanaście pustych, to i tak możemy liczbę mieszkańców Kleszczeli szacować na około 2000, zakładając, że rodzina w owym okresie liczyła średnio co najmniej 5–6 osób”⁹. M. Roszczenko zauważa, że Kleszczele były w XVI w. drugim pod względem liczby mieszkańców miastem Podlasia, ustępując jedynie Bielskowi.¹⁰

Ludność osiedlająca się w mieście Kleszczele pochodziła głównie z pobliskich wsi i miast ziemi bielskiej. Sądząc po imionach XVI-wiecznych mieszkańców Kleszczeli, można przyjąć, że zamieszkiwali tu głównie Rusini (80–90%) i Polacy (10%).¹¹ Pierwsze wzmianki o żydowskich mieszkańcach Kleszczeli pochodzą dopiero z 1580 r. W tym czasie w Kleszczelach mieszkała jedna rodzina żydowska.¹²

M. Roszczenko zauważa, że stosunkowo łatwo „jest określić przynależność etniczną na podstawie imion, jeżeli były one typowe (albo wyłączne) dla prawosławia bądź katolicyzmu, np. *Prokop, Chwiedor, Onikiej, Taras* czy *Szczęsny, Bartosz, Wojciech*. Trudniej to uczynić, jeżeli dane imię popularne było w obu wyznaniach, np. *Paweł*,

⁶ I. Sankiewicz, *Miasto Kleszczele na Podlasiu, z przydaniem wiadomości o Jadźwingach*, „Biblioteka Warszawska”, t. 3, 1845, s. 172–179.

⁷ M. Roszczenko, *op. cit.*, s. 25.

⁸ Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera Wojenna i Domen Prus Nowowschodnich w Białymstoku, sygn. 2674.

⁹ M. Roszczenko, *op. cit.*, s. 39.

¹⁰ *Ibid.*, s. 39–40.

¹¹ *Ibid.*, 40–41.

¹² E. R., *Kleschtscheli*, [w:] *Encyclopaedia Judaica das Judentum in Geschichte und Gegenwart*, t. 10, Berlin 1934, s. 130.

Piotr, Michał, tym bardziej, iż lustrator często takie imiona nawet w odniesieniu do Rusinów podaje w wersji polskiej. Mamy więc przypadki, kiedy ten sam człowiek raz jest zapisywany jako *Jakub*, a następnie *Jacz* czy też *Jan* i *Iwan*, *Leon* i *Lewon*.¹³

Słusznie zauważają badacze dziejów Podlasia, że pomiaru włóczna, „dokonana ze względów fiskalnych, ma dziś ogromne znaczenie historyczne”.¹⁴ Rejestry pomiarowe dają nam pierwszy, niekiedy jedyny, obraz poszczególnych miejscowości w dawnych stuleciach. Jest to właściwie pierwszy spis mieszkańców, czy raczej rodzin, ponieważ wymienieni są tylko właściciele określonych działek gruntów.¹⁵

W rejestrach pomiarowych sporządzonych w 1560 r. w Kleszczelach przez S. Dziewiałtowskiego Skoczka uwzględniono ponad 600 właścicieli placów i gruntów i mieście, i w pięciu sąsiednich wsiach, zwanych przedmieściami: Dobrowoda, Nurzec, Kosna, Babicze (Kuzawa) i Trubianka. Nazwiska w tym czasie były jeszcze dość rzadkie, najczęściej więc w rejestrach podawano imię i przezwisko właściciela gruntów.

Rejestry pomiarowe z 1560 r. są doskonałym i najwcześniejszym źródłem wiedzy o antroponimii szesnastowiecznych mieszkańców miasta Kleszczele i okolicznych wsi, w szczególności o ich imionach i przezwiskach, a także o początkach kształtowania się miejscowego systemu nazwiskowego.

Celem niniejszego opracowania jest opis męskich form imiennych używanych przez mieszkańców miasta Kleszczele i jego przedmieść w połowie XVI w. Były to w zdecydowanej większości ludowe odpowiedniki kanonicznych imion prawosławnych i katolickich. Formy te ukształtowały się w rezultacie przekształceń struktury imion kanonicznych mających na celu dopasowanie ich do systemu językowego miejscowych gwar ukraińskich. Kanoniczne formy imion, pochodzące najczęściej z języków: greckiego, hebrajskiego i łacińskiego, zwykle przekształcały się w wyniku daleko idących ucięć (nagłosowych, śródgłosowych i wygłosowych) i dodania odpowiednich formantów słowotwórczych. Niejednokrotnie oba te zabiegi były stosowane jednocześnie.¹⁶

¹³ M. Roszczenko, *op. cit.*, s. 40.

¹⁴ *Ibid.*, s. 34.

¹⁵ *W województwie podlaskim w ziemi bielskiej lustracja starostwa kleszczelewskiego przez Dziewiałtowskiego w roku tysiąc pięćset sześćdziesiątym czyniona z pomiarem włóczną y placową*, [źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera Wojenna i Domen Prus Nowowschodnich w Białymstoku, sygn. 2674], [w:] M. Roszczenko, *op. cit.*, Aneks 2, s. 323–360.

¹⁶ Dokładniej o tym zjawisku zob.: B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra 2000; idem, *Transformacja nazwisk wschodniosłowiańskich w Polsce na przykładzie niektórych struktur antroponimicznych z sufiksem -uk/-czuk*, [w:] *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniosłowiańskimi*, red. B. Tichoniuk, W. Wilczyński, Zielona Góra 2004, 157–162; M. Sajewicz, *Jednógłoskowe formy skróconych imion osobowych używanych na Podlasiu wschodnim w XVI–XVII wieku*, „Acta Albaruthenica” 12, red. M. Khaustovich, M. Timoszuk, Warszawa 2012, s. 173–181.

II. Formy imienne używane w Kleszczelach i okolicy w połowie XVI stulecia

- ♦ **Аверкий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Avercius*, por. *āverto* ‘zmuścać do ucieczki’ [IF], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Owierko – odrzucenie elementu wygłosowego *-ij*, wymiana początkowych samogłosek *a : o*, dodanie elementu fleksyjnego *-o*;
- ♦ **Авксентий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. *Αυξέντιος (Auxentios)*, por. gr. *aukso* ‘powiększam’, pol. *Auksencjusz* [GEN], [IF], [KNI], [ССЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [ВИ], [СБІ], [СУІ]:
Xionko – odrzucenie elementu wygłosowego *-ij*, ucięcie nagłosowej i wygłosowej części podstawy słowotwórczej, wymiana samogłosek *e : o*, oddanie grupy spółgłoskowej *ks* przez *x*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Агафон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἀγάθων (Agathon)*, por. gr. *ἀγαθός* ‘dobro, dobry, dobrze’, pol. *Agaton* [IF], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Нарун – afereza, zamiana spółgłoski obcej na rodzimą, por. *f : p*, wymiana samogłosek *o : u*;
Нурон – afereza, zamiana spółgłoski obcej na rodzimą, por. *f : p*, wymiana samogłosek *a : u*;
- ♦ **Адам (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. *אָדָם (Adam)* – ‘człowiek’, pol. *Adam* [IF], [KNI], [WKI], [ССЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [ВИ], [САУІ], [СУІ]:
Adam – użycie imienia w wersji kanonicznej;
- ♦ **Аввакум (cerk.)** – hebrajskie imię o niejasnej etymologii, por. *חַבְבְּקֻם (Habakuk)* ‘uścisk, objęcie’; może pochodzić z języka akadyjskiego, w którym słowo *hambakūku* oznaczało jakąś wonną roślinę, pol. *Habakuk* [IF], [ССЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [ВИ], [СБІ], [СУІ]:
Awoczko – degeminacja, ucięcie części wygłosowej imienia kanonicznego *-um*, wymiana samogłosek *a : o*, alternacja spółgłosek *k : cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
Woczko – afereza, degeminacja, ucięcie części wygłosowej imienia kanonicznego *-um*, wymiana samogłosek *a : o*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Авраам (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. *אַבְרָהָם (Abram)* ‘ojciec’, a od tego *אַבְרָהָם (Abraham)* ‘ojciec narodów’, pol. *Abraham* [WKI], [IF], [WKI], [ИМ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Awron – pojedyncza samogłoska zamiast obcej grupy samogłoskowej, wymiana samogłosek *a : o*, alternacja wymiana spółgłosek *m : n*;
- ♦ **Азадан (cerk.)** – imię przypuszczalnie perskiego pochodzenia, por. pers. *āzād* ‘szlachetny; wolny’ [IF], [СРЛИ], [ССЛИ], [СУІ]:

- Zdan*¹⁷ – afereza, kontrakcja;
*Żdan*¹⁸ – afereza, kontrakcja, zamiana spółgłoski *z* na *ż*;
- ♦ **Акила (serk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. *āquila* ‘orzeł’, pol. *Akwila* [WKI], [IF], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Wakula, por. **Вукол** – występowanie spółgłoski protetycznej *w*, wymiana samogłosek *i* : *u*;
  - ♦ **Акутий, Акустий (serk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. *akoustos* ‘usłyszany’ [IF], [СРЛИ], [ССЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Kucz, zob. **Акутион, Кутоний** – afereza, ucięcie cząstki wygłosowej *-ij*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*;
Kuczko, zob. **Акутион, Кутоний** – afereza, ucięcie cząstki wygłosowej *-uū*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Акутион (serk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. *ācūtus* ‘ostrzy’ [IF], [СРЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Kucz, zob. **Акутий, Кутоний** – afereza, ucięcie cząstki wygłosowej *-uon*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*;
Kuczko, zob. **Акутий, Кутоний** – afereza, ucięcie cząstki wygłosowej *-uon*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Александр (serk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἀλέξανδρος* (*Alexandros*) ‘obrońca ludzi’, pol. *Aleksander* [KNI], [WKI], [ЕИЗП], [СРЛИ], [ССЛИ], [САУІ], [СБІ]:
Sanko, zob. **Сеннис** – ucięcie części nagłosowej i wygłosowej imienia kanonicznego, dodanie do części śródgłosowej formantu sufiksalnego *-ko*;
Alus, zob. **Алексий** – ucięcie imienia kononicznego, dodanie do części nagłosowej *Al-* formantu sufiksalnego *-us*;
  - ♦ **Алексий (serk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἀλέξιος* (*Alexios*) ‘obrońca’, pol. *Aleksy* [KNI], [SHNO], [WKI], [ЕИЗП], [СРЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
Alexiej – wymiana cząstki końcowej *-ij* na *-ej*, występowanie *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*;

¹⁷ Niektórzy badacze polską formę *Zdan* wyprowadzają od starego imienia słowiańskiego *Zdan* ‘zdatny’, por. np. nazwiska *Zdaniec*, *Zdaniewicz*, *Zdanowicz*, por. *Wielka księga imion*, <http://leksykony.interia.pl/imiona>, lub od imienia słowiańskiego *Zdamir*, składającego się z dwóch członów: *Zda-* ‘dać, przekazać, ustalić’ i *-mir* ‘pokój’, czyli ‘ten, który ustanawia pokój’, por. J. Stankiewicz, *Genealogia, przodkowie, badania genealogiczne, forum dyskusyjne. Etymologia nazwisk* [etymologię nazwisk opracowała E. Szczodrych], <http://www.stankiewicz.com./index.php?kat=44>.

¹⁸ Forma *Żdan* ≤ *Zdan* mogła powstać „jako wynik hiperyzmu w stosunku do występującego na niektórych terenach Podlasia mazurzenia”, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 73. Może także pochodzić od imienia słowiańskiego *Żdan* ‘oczekiwany’, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 144.

- Alexiey* – wymiana cząstki końcowej *-ij* na *-ej*, oddanie dźwięku *j* literą *y*, występowanie *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*;
- Alus*, zob. **Александр** – ucięcie imienia kononicznego, dodanie do części nagłosowej *Al-* formantu sufiksalnego *-us*;
- Oleksiey* – zamiana nagłosowego *a* na *o*, zastąpienie cząstki wygłosowej *-ij* cząstką *-ej*, oddanie dźwięku *j* literą *y*;
- Oliexiey* – zamiana nagłosowego *a* na *o*, zastąpienie części wygłosowej *-ij* przez *-ej*, oddanie dźwięku *j* literą *y*, występowanie litery *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*, oddanie miękkości *l* za pomocą samogłoski *i*;
- Olexiey* – zamiana nagłosowego *a* na *o*, zastąpienie części wygłosowej *-ij* przez *-ej*, oddanie dźwięku *j* literą *y*, występowanie litery *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*;
- Olexiej* – zamiana nagłosowego *a* na *o*, zastąpienie części wygłosowej *-ij* przez *-ej*, występowanie litery *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*;
- Olixiej* – zamiana nagłosowego *a* na *o*, zastąpienie części wygłosowej *-ij* przez *-ej*, występowanie litery *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*, wymiana samogłosek *e : i*;
- Olixiey* – zamiana nagłosowego *a* na *o*, zastąpienie części wygłosowej *-ij* przez *-ej*, oddanie dźwięku *j* literą *y*, występowanie litery *x* zamiast grupy spółgłoskowej *ks*, wymiana samogłosek *e : i*;
- Olexa* – odrzucenie części wygłosowej imienia cerkiewnego, zastąpienie grupy spółgłoskowej *ks* literą *x*, oddanie dźwięku *j* literą *y*, dodanie cząstki fleksyjnej *-o*;
- Oliexa* – odrzucenie części wygłosowej imienia cerkiewnego, zastąpienie grupy spółgłoskowej *ks* literą *x*, zmiękczenie spółgłoski *l* samogłoską *i*, dodanie cząstki fleksyjnej *-o*;
- ♦ **Аммон (cerk.)** – pochodzenie imienia niejasne, niektórzy badacze wywodzą je z hebr. אַמּוֹן (*Amōn*),¹⁹ inni uważają, że imię *Amon* pochodzi z języka egipskiego i wywodzi się od greckiej wersji imienia egipskiego boga, *Amon* ‘ożywiający powiew’, pol. *Amon* [WKI], [IF], [СРЛИ], [САВИ], [СУИ]:
    - Choman* – degeminacja, wymiana samogłosek *a* na *o* oraz *o* na *a*, spółgłoska protetyczna *h* ≥ *ch*;
    - Monko* – afereza, degeminacja, por. *Mon*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Амос (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. אַמּוֹן (*Amos*) ‘mocny, dźwigający ciężary’, pol. *Amos* [IF], [ССЛИ], [ПЦИ], [САВИ], [СУИ]:
    - Moskiey*²⁰, zob. **Моисей** – efereza, dodanie do pozostałej części podstawy słowotwórczej formantu sufiksalnego *-ko*, a następnie elementu *-ej*, który zapisano jako *-ey*;

¹⁹ Por. „אַמּוֹן (Аммон); значение не ясно”, zob. *The Kurufin’s Castle 2008–2010. Европейские имена: значение и происхождение*, <http://kurufin.narod.ru/index.html>.

²⁰ Por. nazwisko ukraińskie *Moszczuk*, utworzone od *Mosko* ≤ *Mos* ≤ *Amos*, zob. I. I. Трійняк, *Словник українських імен*, Київ 2005.

- ♦ **Анастасий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. Ἀναστάσιος (*Anastasios*) ‘wskrzeszony, zmartwychwstały’, pol. *Anastazy* [WKI], [EИЗП], [СРЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Onosko – ucięcie części imienia cerkiewnego *-tasij*, wymiana samogłosek *a : o*, por. *Onos*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Андрей (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἀνδρέας (*Andreas*), por. ἀνδρεῖος ‘mężny, dzielny’, pol. *Andrzej* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [EИЗП], [СРЛИ], [ССЛИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Andrzej – przejście imienia polskiego bez modyfikacji;
Andrzej – oddanie dźwięku *j* literą *y*;
Adrzej – brak spółgłoski *n* w imieniu przejętym z języka polskiego, oddanie dźwięku *j* literą *y* por. *Andrzej*;
Andras – ucięcie imienia kanonicznego, dodanie do części nagłosowej *Andr-* formantu sufiksalnego *-as*;
Androc, zob. **Андроник** – ucięcie imienia kanonicznego, dodanie do części nagłosowej *Andr-* formantu sufiksalnego *-ocz*;
Andros – ucięcie imienia kanonicznego, dodanie do części nagłosowej *Andr-* formantu sufiksalnego *-os*;
Andrui – ucięcie imienia kanonicznego, dodanie do części nagłosowej *Andr-* elementu *-uj*, który zapisano jako *-ui*;
Andruszko – ucięcie imienia kanonicznego, dodanie do części nagłosowej *Andr-* formantu sufiksalnego *-uch*, a następnie *-ko*;
- ♦ **Андроник (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. ἀνήρ (*aner*) ‘mężczyzna, człowiek’, Gen. ἀνδρός + νίκη (*nike*) ‘zwycięstwo’, pol. *Andronik* [WKI], [ССЛИ], [EИЗП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Androc, zob. **Андрей** – ucięcie imienia kanonicznego, dodanie do części nagłosowej *Andro-* formantu sufiksalnego *-cz*;
Dromiecz – ucięcie części nagłosowej imienia kanonicznego, zamiana spółgłoski *n* na *m*, dodanie formantu sufiksalnego *-ecz*, por. także *Droniec* [IF];
- ♦ **Анисий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Ἀνίσος (*Anisos*), od *anyisos* ‘zakończenie, wykonanie’ i Ἀνύσιος (*Anysios*) ‘ts’, pol. *Anizjusz* [EИЗП], [ПЦИ], [СРЛИ], [САУІ], [СУІ];
Anys, zob. **Онисий, Онисим** – ucięcie części końcowej *-ij*, stwardnienie spółgłoski *n*;
Onisko, zob. **Онисий, Онисим** – ucięcie części końcowej *-ij*, zamiana nagłosowego *a* na samogłoskę *o*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Анфим (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, od Ἀνθίνος (*anthinos*) ‘pokryty kwiatami, kwitnący’, por. ἄνθος (*antos*) ‘kwiat’, pol. *Antym* [IF], [СРЛИ], [EИЗП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Anchim – zastąpienie spółgłoski obcej *f* spółgłoską *ch*;
Anchym – zastąpienie spółgłoski obcej *f* spółgłoską *ch*, stwardnienie spółgłoski *ch*;

- Anchycz* – zastąpienie spółgłoski obcej *f* spółgłoską *ch*, które uległo stwardnieniu, ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do części nagłosowej *Anch-* formantu sufiksального *-icz* ($\geq -ycz$);
- Anhicz* – zastąpienie spółgłoski obcej *f* spółgłoską *ch*, hyperpoprawne oddanie spółgłoski *ch* jako *h*, które uległo zmiękczeniu po ucięciu imienia cerkiewnego i dodaniu do części początkowej formantu sufiksального *-icz*;
- Antys* – ucięcie wygłosowego *m*, por. pol. *Antym*, dodanie formantu sufiksального *-s*;
- ♦ **Апрониан (cerk.)** – w języku greckim miało znaczenie ‘beztroski, niefrasobliwy’, jest również wyprowadzane z łacińskiego, por. rzymskie imię rodowe *Apronianus*, pol. *Apronian* [СРЛИ], [СПМИ], [САУІ]:
    - Pronniec*, zob. **Прометей, Фрументий** – ucięcie części wygłosowej imienia podstawowego, afereza, geminacja, dodanie formantu sufiksального *-ecz*;
  - ♦ **Арсений (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἀρσένιος (*Arsenios*), por. ἄρσην (*arsen*) ‘mężny’, pol. *Arseniusz* [WKI], [ЕИЗП], [ССЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
    - Sienko*, zob. **Симеон** – odrzucenie części końcowej imienia *-ij*, ucięcie części nagłosowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *n*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
  - ♦ **Артемий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἀρτέμιος (*Arthémios*), od imienia bogini *Artetemis* (‘poświęcony Artemidzie’), a także od *artemēs* ‘zdrowy, rzeński’, pol. *Artemiusz* [IF], [WKI], [ЕИЗП], [СРЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
    - Artis*, zob. **Артемон** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is*;
    - Artys*, zob. **Артемон** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *t* : *t*, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is* $\geq ys$;
    - Arcys*, zob. **Артемон** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *t* : *c*, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is* $\geq ys$;
    - Arcyś*, zob. **Артемон** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *t* : *c*, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is* $\geq yś$;
  - ♦ **Артемон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. *artemēs* ‘zdrowy, nieuszkodzony’ lub *artemōn* ‘żagiel’, pol. *Artemon* [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
    - Artis*, zob. **Артемий** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is*;
    - Artys*, zob. **Артемий** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *t* : *t*, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is* $\geq ys$;
    - Arcys*, zob. **Артемий** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *t* : *c*, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is* $\geq ys$;
    - Arcyś*, zob. **Артемий** – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *t* : *c*, dodanie do cząstki *Art-* formantu sufiksального *-is* $\geq yś$;

- ♦ **Аттий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, *Attēs* – bóstwo wegetacji roślin, pierwotnie piękny młodzieniec, ukochany Kybele – frygijskiej bogini płodności, urodzaju, wiosny i miast obronnych, strażniczki zmarłych [IF], [ЭМ], [САУ], [СУ]:
Hacz, por. **Gawriil** – ucięcie cząstki końcowej imienia, spółgłoska protetyczna *h*, degeminacja, alternacja *t* : *cz*;
- ♦ **Афанасий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Αθανάσιος (*Athanasios*) ‘nieśmiertelny’, od gr. *athanasia* ‘nieśmiertelność’, pol. *Atanazy* [IF], [KNI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [САУ], [СУ]:
Panas – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, afereza, zastąpienie obcego *f* spółgłoską *p*;
Panasz – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, afereza, zastąpienie obcego *f* spółgłoską *p*, alternacja *s* : *sz*;
Pannas – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, afereza, zastąpienie obcego *f* spółgłoską *p*, geminacja;
- ♦ **Богдан (ros.)** – imię pochodzenia słowiańskiego, por. *Bogdan*, *Bohdan* ‘dany przez Boga’, pol. *Bogdan*, *Bohdan* [KNI], [WKI], [ЕИЗП], [САУ], [СУ]:
Bochdan – zastąpienie spółgłosek *g*, *h* spółgłoską *ch*;
- ♦ **Борислав (ros.)** – imię pochodzenia słowiańskiego, od strus. *Borislav*, strus. ‘*boroti* ‘walczyć’ + *slawa* ‘sława’, niekiedy także wyprowadzane od tur. *barysz* ‘kończyć, zysk’, pol. *Borzysław* [WKI], [ЕИЗП], [САУ], [СУ]:
Borys – ucięcie części *-slaw* imienia słowiańskiego, stwardnienie spółgłoski *r*;
- ♦ **Варфоломей (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Βαρθολομαίος (*Bartholomaios*), z aramejskiego *Bar-Talmaj* ‘syn Talmaja’, pol. *Bartłomiej* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [WKIM], [ЕИЗП], [ПИСИ], [СРЛИ], [КВИ], [СБ], [САУ], [СУ]:
Bartłomiej – oddanie spółgłoski *j* literą *y* w imieniu przejętym z języka polskiego;
Bardko – ucięcie części wygłosowej imienia *Bartłomiej*, udźwięcznienie spółgłoski *t*, dodanie do części *Bart-* ≥ *Bard-* formantu sufiksalnego *-ko*;
Bartos – ucięcie części wygłosowej imienia *Bartłomiej*, dodanie do części *Bart-* formantu sufiksalnego *-os*;
Bartosz – ucięcie części wygłosowej imienia *Bartłomiej*, dodanie do części *Bart-* formantu sufiksalnego *-osz*;
Bartus – ucięcie części wygłosowej imienia *Bartłomiej*, dodanie do części *Bart-* formantu sufiksalnego *-us*;
- ♦ **Василий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. Βασιλεύς (*Bazylios*), por. βασιλεύς ‘*basileus*’ ‘wódz, król’, pol. *Bazyli* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБ], [САУ], [СУ]:
Wasil – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego;
Wasył – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *s*;
Wasko – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *s*, dodanie do części nagłosowej formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ [brak imienia ros.] – imię pochodzenia słowiańskiego, początkowo krótka forma imienia *Wojcieszaw*; por. słow. *woj* ‘wojownik’ + *slawa*. Forma *Wojciech* składa

się z dwóch członów: *woj* ‘wojownik’ oraz *ciech*, por. słow. *cieszyc się*. Imię *Wojciech* ma znaczenie ‘ten, który cieszy jako żołnierz’, pol. *Wojciech* [KNI], [WKI], [WKICH], [EIZΠ], [CBI]:

Woyciech – przejście polskiej odmiany imienia słowiańskiego z literą *y* zamiast *j*;

Woytek – ucięcie części końcowej imienia słowiańskiego, zamiana *c* na spółgłoskę *t*, por. *Woyt*, dodanie formantu sufiksalnego *-ek*;

- ♦ **Вукол (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. βουκόλος (*Boukolos*), por. *boukolos* ‘pastuch’ [EIZΠ], [CPJI], [CPIMI], [CAVI], [CBI]:

Wakula – alternacja samogłosek *u* : *a* oraz *o* : *u*, dodanie elementu fleksyjnego *-a*;

- ♦ **Власий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Blasius*, por. łac. *blaesus* ‘sepleniący’, pol. *Błażej* [IF], [KNI], [WKI], [CPJI], [EIZΠ], [CPIMI], [CAVI], [CVI];

Wolos – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana spółgłosek *l* : *l*, pełnógłos;

- ♦ **Вукол (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. βουκόλος (*Boukolos*), por. *boukolos* ‘pastuch’ [EIZΠ], [CPJI], [CPIMI], [CAVI], [CBI]:

Wakula – alternacja samogłosek *u* : *a* oraz *o* : *u*, dodanie elementu fleksyjnego *-a*;

- ♦ **Григорий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Γρηγόριος (*Gregorios*), od γρήγορος (*gregogros*) ‘gorliwy, czuwający’, pol. *Grzegorz* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [EIZΠ], [PICI], [CBI], [CAVI], [CVI]:

Grzegorz – przejście imienia polskiego w postaci niezmienionej;

Grzes – ucięcie imienia podstawowego i dodanie do segmentu *Grze-* formantu sufiksalnego *-s*;

Hryc – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksalnego *-c*;

Hryć – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksalnego *-ć*;

Hrycz – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksalnego *-c*, alternacja *c* : *cz*²¹;

Hrycko – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksalnego *-c*, dołączenie formantu *-ko*;

Hryczko – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksalnego *-c*, alternacja *c* : *cz*, por. *Hryc* : *Hrycz*, dołączenie formantu *-ko*;

Hryn – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksalnego *-n*;

Hryń – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, alternacja spółgłosek *n* : *n'*, por. *Hryn* : *Hryn'*²²;

²¹ Nie jest wykluczone, że forma *Hrycz* powstała w wyniku derywacji sufiksalnej, por. *Hry-cz*, por. także formę *Hryczko*.

²² Forma *Hryń* mogła powstać w wyniku derywacji sufiksalnej, por. *Hry-ń*.

- Hrysa* – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dołączenie do segmentu *Hry-* formantu sufiksального *-s*, dodanie elementu fleksyjnego *-a*;
- Hrysko* – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dołączenie do segmentu *Hry-* formantu sufiksального *-s*, dodanie formantu *-ko*;
- Hrynisko* – ucięcie imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*, przejście *g* w *h*, dodanie do segmentu *Hry-* formantu sufiksального *-n*; a następnie formantu *-sko*;
- ♦ **Гавриил (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. *geber* (z suf. *-el*) ‘mąż’, ‘boski wojownik’, גַבְרִיאֵל (*Gabari'el*) ‘moja moc, potęga – Bóg’, pol. *Gabriel* [IF], [KNI], [WKI], [EIZPI], [SPMI], [PISI], [PICI], [SRPI], [SUPI], [SUI];
    - Hauryło* – przejście *g* w *h*, alternacja *w : u* (niezgłoskotwórcze), stwardnienie *r*, pojedyncza samogłoska zamiast obcej grupy samogłoskowej, dodanie elementu fleksyjnego *-o*;
    - Hawryło* – przejście *g* w *h*, stwardnienie *r*, pojedyncza samogłoska zamiast obcej grupy samogłoskowej, dodanie elementu fleksyjnego *-o*;
    - Hacz*, por. **Агтий** – ucięcie imienia cerkiewnego, przejście *g* w *h*, dodanie do części nagłosowej *Ha-* formantu sufiksального *-cz*;
  - ♦ **Галактион (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Γαλακτίων, por. γάλα (*Hala*) ‘mleko, mleczny’ [SRPI], [SSRPI], [EIZPI], [PICI], [SAUI], [SUI];
    - Halka* (m.), zob. **Геласий** – ucięcie imienia cerkiewnego, wymiana spółgłosek *l : l'*, dodanie do segmentu *Gal'-* formantu sufiksального *-ka*;
  - ♦ **Геласий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Γελάσιος (*Gelasios*) ‘śmiejący się’, pol. *Gelazy* [WKI], [SRPI], [SPMI], [PISI], [SAUI], [SUI];
    - Halka* (m.), zob. **Галактион** – ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja samogłosek *e : a*, wymiana spółgłosek *l : l*, dodanie do segmentu *Giel ≥ Gal-* formantu sufiksального *-ka*;
  - ♦ **Георгий (cerk.), Юрий (wschl.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Γεώργιος (*Geōrgios*), por. gr. γεωργός ‘rolnik’, łac. *Georgius*; imię to w Polsce jest znane dopiero od XIII wieku, m.in. jako *Georgius*, *Georius*, *Jeorgius*, *Jeorius*, *Jerzy*, *Jerzyk*, *Jirko*, *Jirzyk*, *Jorg*, *Jura*, *Jurak*, *Jurek*, *Jurg*, *Jurga*, *Jurko* [IF], [KNI], [WKI], [EIZPI], [PICI], [SBI], [SAUI], [SUI];
    - Jerzy* – przejście imienia polskiego bez modyfikacji;
    - Jurek* – forma pochodzi ze starego imienia *Jur*, odpowiednika greckiego *Geōrgios*, używanego niegdyś w Polsce na równi z *Jerzym*, por. *Jur* + formant sufiksalny *-ek*, por. także wschl. *Jurij*;
    - Jurko* – dodanie do starego imienia *Jur* formantu sufiksального *-ko*;
    - Jocz* – ucięcie imion *Jur*, *Jurij*, dodanie do segmentu *J-* formantu sufiksального *-ocz*;
  - ♦ **Герасим (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. Γεράσιμος (*Gerasimos*), od *gerasmos* ‘dostojny, szanowany’, pol. *Gerazym* [IF], [WKI], [WKIM], [EIZPI], [SPMI], [SAUI], [SUI];
    - Harasim* – występowaniu *h* zamiast *g*, wymiana samogłosek *e : a*;

- Haraczym* – występowanie *h* zamiast *g*, wymiana samogłosek *e* : *a*, spółgłoska *cz* zamiast *s*’;
- ♦ **Гремислав, Гримислав (ros.)** – imię męskie pochodzenia słowiańskiego; składa się z członu *Grzymi-* ‘grzmieć’ i *-slaw* ‘sława’, pol. *Grzymisław* [WKI], [WKICH], [EIZП], [САУІ], [СУІ]:
    - Hrymach* – ucięcie części wygłosowej imienia słowiańskiego, występowanie *h* zamiast *g*, stwardnienie spółgłoski *r*, dodanie do elementu nagłosowego *Hrym-*formantu sufiksalnego *-ach*;
    - Hrymak* – ucięcie części wygłosowej imienia słowiańskiego, występowanie *h* zamiast *g*, stwardnienie spółgłoski *r*, dodanie do elementu nagłosowego *Hrym-*formantu sufiksalnego *-ak*;
    - Hrymoch* – ucięcie części wygłosowej imienia słowiańskiego, występowanie *h* zamiast *g*, stwardnienie spółgłoski *r*, dodanie do elementu nagłosowego *Hrym-*formantu sufiksalnego *-och*;
  - ♦ **Гордий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Γόρδιος (znaczenie niejasne), pol. *Gordiusz* [WKICH], [EIZП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Hordiey* – występowanie cząstki końcowej *-ej*, oddanej jako *-ey*, zamiana *g* na spółgłoskę *h*;
    - Hurodic* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *g* na spółgłoskę *h*, rozdzielenie grupy spółgłoskowej samogłoską *o*, dodanie formantu sufiksalnego *-ic*;
  - ♦ **Гурий (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. גִּיר (Gūr) ‘Iwiątko’ [СРЛИ], [EIZП], [ПЦИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
    - Hurcz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *g* na spółgłoskę *h*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*;
    - Hurecz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *g* na spółgłoskę *h*, dodanie formantu sufiksalnego *-ecz*;
  - ♦ **Давид (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. דָּוִד (Dāyīd) ‘ukochany, ulubiony’, pol. *Dawid* [KNI], [WKIM], [СРЛИ], [EIZП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Dawid* – przejęcie imienia w postaci niezmienionej;
  - ♦ **Даций (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Dacius* ‘dany, darowany’ lub ‘pochodzący z Dacji’, pol. *Dacjusz* [WKI], [WKICH], [EIZП]:
    - Dacz*, zob. **Даниил** – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *c* : *cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*;
  - ♦ **Даниил (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. דָּנִיֵּאל (Daniel) ‘mój sędzia – Bóg’, ‘Boski sąd’, pol. *Daniel* [IF], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [EIZП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
    - Daniel* – przejęcie imienia w postaci niezmienionej z języka polskiego;
    - Daniło* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, pojedyncza samogłoska zamiast obcych grup samogłoskowych, dodanie elementu fleksyjnego *-o*;

- Dacz*, zob. **Даций** – odrzucenie części końcowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *c* : *cz*, dodanie formantu sufiksального *-cz*;
- ♦ **Дамиан (cerk.), Демьян (ros.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Δαμιανός (*Damianos*), por. δαμάζω ‘oswajać, obłaskawiać’, pol. *Damian* [IF], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Decz*²³ zob. **Диодор** – skrócenie imienia kanonicznego, wymiana samogłosek *a* : *e*, por. wschł. *Diemjan*, dołączenie do segmentu *De-* formantu sufiksального *-c*, por. *Dec*, alternacja spółgłoskowa *c* : *cz*;
    - Deczko*, zob. **Диодор** – skrócenie imienia kanonicznego, wymiana samogłosek *a* : *e*, por. wschł. *Diemjan*, dołączenie do segmentu *De-* formantu sufiksального *-c*, alternacja spółgłoskowa *c* : *cz*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
  - ♦ **Дасий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. *dasyς* ‘kudłaty, kosmaty’ [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Dasilo* – odrzucenie części końcowej imienia cerkiewnego, dodanie do części nagłosowej imienia formantu sufiksального *-ilo*;
  - ♦ **Димитрий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Δημήτριος (*Dēmētrios*) ‘poświęcony bogini płodów rolnych *Demeter*’, pol. *Demetriusz*, *Dymitr* [IF], [WKI], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Mic* – ucięcie części nagłosowej i wygłosowej imienia kanonicznego, alternacja *t* : *c*;
    - Micz*, zob. **Мокий** – ucięcie części nagłosowej i wygłosowej imienia kanonicznego, alternacja *c* : *cz*;
    - Mucz*, zob. **Мокий** – ucięcie części nagłosowej i wygłosowej imienia kanonicznego, stwardnienie spółgłoski *m*, alternacja *t* : *c*, a następnie *c* : *cz*;
  - ♦ **Диодор.²⁴ (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Διόδωρος (*Diodoros*) ‘dar Boży’, pol. *Diodor* [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Decz*, zob. **Дамиан** – skrócenie imienia cerkiewnego, por. *Диод-*, występowanie jednej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, por. *io* : *o*, alternacja samogłosek *o* : *e*, por. *Died*, alternacja *d* : *t*, stwardnienie spółgłoski *d*, por. *Det*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*;
    - Deczko*, zob. **Дамиан** – skrócenie imienia cerkiewnego, por. *Диод-*, występowanie jednej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, por. *io* : *o*, alternacja samogłosek *o* : *e*, por. *Died*, alternacja *d* : *t*, stwardnienie spółgłoski *d*, por. *Det*, alternacja spółgłosek *t* : *cz*, por. *Decz*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
  - ♦ **Дионисий (cerk.), Денис (ros.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Διονύσιος (*Dionysios*), por. *Dionysos* ‘Bóg wina’, pol. *Dionizy*, *Dionizjusz* [IF], [KNI], [WKI], [WKIM], [СРЛИ], [ССЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:

²³ Niektórzy badacze nazwiska *Dec*, *Decz* wyprowadzają od imion niemieckich, por. J. Stankiewicz, *Genealogia...*, <http://www.stankiewicz.com./index.php?kat=44>.

²⁴ Badaną formę od imienia *Diodor* wyprowadza m.in. B. Tichoniuk, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 80.

- Denis* – wymiana samogłoski w grupie samogłoskowej, por. *io* : *eo*, odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast obcej grupy samogłoskowej;
- Denisz* – wymiana samogłoski w grupie samogłoskowej, por. *io* : *eo*, odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast obcej grupy samogłoskowej, wymiana *s* : *sz*;
- ♦ **Дорофей (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Δωρόθεος (*Dorotheos*), por. gr. δῶρον (*doron*) ‘dar’ + θεός (*theos*) ‘Bóg’, pol. *Doroteusz* [IF], [WKIM], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБ], [САУ], [СУ];
    - Doros* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, por. *Doroch*, alternacja spółgłosek *ch* : *s*²⁵;
    - Dorosko* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, alternacja spółgłosek *ch* : *s*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Дукитий (cerk.)** – pochodzenie imienia niejasne, może pochodzić od łacińskiego *dux* ‘wódz’, por. *ducto* ‘prowadzić, być na czele’ [СПМИ], [ПИСИ], [САУ], [СУ]:
    - Ducz* – ucięcie imienia cerkiewnego, por. *Duk-*, alternacja *k* : *cz*;
  - ♦ **Евсигний (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. ‘*eu* ‘dobrze’ + łac. *signum* – ‘znak’ [IF], [СРЛИ], [ССЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [САУ], [СУ]:
    - Siechen* – ucięcie części nagłosowej imienia cerkiewnego *Jew-*, alternacja *i* : *e*, rozdzielenie grupy spółgłoskowej samogłoską *e*, zamiana *g* na spółgłoskę *h*, odanie spółgłoski *h* literą *ch*;
  - ♦ **Евстафий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Εὐστάθιος (*Eustathios*), por. *eustathēs* ‘silny, zdrowy, wytrzymały’, pol. *Eustachiusz*, *Eustachy* [IF], [WKI], [ССЛИ], [ЕИЗП], [САУ], [СУ]:
    - Ostap* – ucięcie nagłosowego *j*, uproszczenie grupy spółgłoskowej *wst*, przejście *e* w *o*, zastąpienie *f* spółgłoską *p*;
    - Ostapko* – ucięcie nagłosowego *j*, uproszczenie grupy spółgłoskowej *wst*, przejście *e* w *o*, zastąpienie *f* spółgłoską *p*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
    - Stas*, por. **Stanisław**, **Срахій** – ucięcie nagłosowej i wygłosowej części imienia cerkiewnego, dodanie do elementu śródgłosowego *Sta-* formantu sufiksalnego *-s*;
  - ♦ **Евтихий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Εὐτύχιος (*Eutyichios*), por. *eutychēs* ‘szczęśliwy’, pol. *Eutyichiusz* [IF], [ССЛИ], [САУ], [ЕИЗП], [СБ], [СУ]:
    - Joltuch* – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja samogłosek *e* : *o*, wymiana spółgłosek *w* : *ł*, wymiana samogłosek *i* : *u*;

²⁵ B. Tichoniuk zauważa, że pojawienie się licznych nazw z sufiksem *-s* „wiązać należy [...] z zachodzącą w XVI wieku w języku starobiałoruskim alternacją *ch* : *s*, por. *Artis* : *Artich*, *Doros* : *Doros*, *Jarmos* : *Jarmoch* [...]”, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 35.

- Jotuch* – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja samogłosek *e* : *o*, wymiana spółgłosek *w* : *ł*, wymiana samogłosek *i* : *u*, interwersja, por. *Joltuch* : *Jotuch*;
- ♦ **Евфимий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ευθύμιος (*Euthymios*), por. εὖ ‘dobrze’ + τιμή ‘honor, poważanie’, pol. *Eutymiusz* [IF], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [САУ], [СУ]:
Juchno – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *e* : *o*, zamiana obcego *f* na spółgłoskę *ch*, uproszczenie grupy spółgłoskowej, por. *Jochim*, wymiana samogłosek *o* : *u*, por. *Juchim*, a następnie dodanie do skróconej formy imienia formantu sufiksalnego *-no*, por. *Juch-no*;
  - ♦ **Елевферий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ελευθεριος (*Eleutheros*), por. ἔλευθερος ‘wolny, niezależny’, pol. *Eleuteriusz* [IF], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СПМИ], [СБ], [САУ], [СУ]:
Olichwier – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, afereza, wymiana samogłosek *e* : *o* oraz *e* : *i*, uproszczenie grupy spółgłoskowej, przejście *f* w *chw*;
Olicz – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-cz* do elementu nagłosowego imienia, por. *Oli-cz*;
  - ♦ **Елисей (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. אֱלִישָׁא (*Ēlišā*) ‘Bóg jest wybawieniem’, pol. *Elizeusz* [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУ], [СБ], [СУ]:
Olisiew – afereza, wymiana samogłosek *e* : *o*, zastąpienie wygłosowego *j* literą *y*;
Liszczyna (?) – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, ucięcie części nagłosowej *Je*, stwardnienie spółgłoski *s*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*, por. *Lisko* > *Liszko*, dodanie formantu sufiksalnego *-ina* (*-yna*);
  - ♦ **Емилиан (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, rzymskie nazwisko rodowe *Aemilianus*, por. łac. *aemulus* ‘rywal’, pol. *Emilian* [IF], [КНИ], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБ], [САУ]:
Amielian – afereza, wymiana samogłosek *e* : *o* oraz *i* : *e*, por. *Omielian*, zamiana samogłoski *o* na *a*;
Omilian – afereza, wymiana samogłosek *e* : *o*;
Omielian – afereza, wymiana samogłosek *e* : *o* oraz *i* : *e*;
Omelian – afereza, wymiana samogłosek *e* : *o* oraz *i* : *e*, stwardnienie spółgłoski *m*;
Mieliech – odrzucenie części wygłosowej imienia cerkiewnego, ucięcie części nagłosowej imienia *Je-*, wymiana samogłosek *i* : *e*, dodanie formantu sufiksalnego *-ech*;
Mielien – ucięcie części nagłosowej imienia *Je*, wymiana samogłosek *i* : *e* oraz por. formy *Mielan*, *Mielian*, wymiana samogłosek *a* : *e*;
Mielisko – odrzucenie części wygłosowej imienia cerkiewnego, ucięcie części nagłosowej imienia *Je*, wymiana samogłosek *i* : *e*, dodanie formantu sufiksalnego *-s*, por. *Mielis* [IF], dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;

- ♦ **Ермолай (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ερμόλαος (*Jermolaos*), por. Ἑρμῆς (*Hermes*) + λαός (*laos*) ‘naród’ [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ];
Jarmocz – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, dodanie cząstki fleksyjnej *-a*, por.
Jermola, wymiana samogłosek *e* : *a*, por. *Jarmola*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*, por. *Jarm-ocz*;
Jarmosz – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, dodanie cząstki fleksyjnej *-a*, por.
Jermola, wymiana samogłosek *e* : *a*, por. *Jarmola*, dodanie formantu sufiksalnego *-ch*, por. *Jarm-och*, wymiana spółgłosek *ch* : *sz*;
- ♦ **Ефрем (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebrajskie עֲפְרַיִם (*Ephrayim*), por. *phareh* ‘płodny, urodzajny’, pol. *Efrem* [IF], [КНИ], [WКІ], [ЕИЗП], [СПМИ], [ПИСИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ];
Ochrym – efereza, wymiana spółgłosek *e* : *o*, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, stwierdzenie spółgłoski *r*, wymiana samogłosek *e* : *i* (*y*);
- ♦ **Зинон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ζήνων (*Zinon, Zienon*) ‘należący do Zeusa’, pol. *Zenon* [КНИ], [WКІ], [ПЦИ], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [САУІ], [СУІ];
Zan – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, wymiana *i* (*y*) : *a*²⁶;
Zań – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, wymiana *i* (*y*) : *a*, zmiękczenie spółgłoski *n*;
- ♦ **Зиновий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ζηνοβίος (*Zēnobios*), por. Ζεύς (*Zeus*) + βίος (*bios*), ‘życie’, pol. *Zenobiusz* [КНИ], [WКІ], [СРЛИ], [СПМИ], [СУІ];
Zien – ucięcie wygłosowej części imienia kanonicznego, alternacja *i* : *e*;
Zienko – ucięcie wygłosowej części imienia kanonicznego, alternacja *i* : *e*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Иакинф (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, gr. Ὑάκινθος (*Hyakinthos*), por. gr. ‘hiacynth’, pol. *Hiacynth, Jacenty* [IF], [КНИ], [WКІ], [ЕИЗП], [ССЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ];
Iacko, zob. **Иаков** – skrócenie imienia przejętego z języka polskiego, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*, por. *Iac-ko*;
Jacko, zob. **Иаков** – skrócenie imienia przejętego z języka polskiego, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*, por. *Jac-ko*;
- ♦ **Иаков (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יַעֲקֹב (*Jaaqob*) ‘niech Bóg strzeże’, pol. *Jakub* [IF], [КНИ], [WКІ], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [СПМИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ];

²⁶ Forma *Zan* mogła powstać w wyniku elizji środkowego elementu imienia *Zinon* i alternacji *o* : *a*, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 19.

Jakub – przejście w niezmiennionej formie imienia polskiego, rozpowszechnione go zwłaszcza na Białorusi i Ukrainie;

Jacko, zob. **Іакинф** – skrócenie imienia przejętego z języka polskiego, alternacja *k* : *c*, por. *Jac*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;

Jacko, zob. **Іакинф** – skrócenie imienia przejętego z języka polskiego, alternacja *k* : *c*, por. *Jac*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;

- ♦ **Игнатий (cerk.)** – pochodzi od łacińskiego imienia rodowego *Egnatius*, niejasnego pochodzenia, niekiedy bywa wyprowadzane z języka etruskiego, forma *Egnatius* przekształciła się następnie w *Ignatius*, etymologia popularna łączy imię *Ignatius* z łacińskim *ignis* ‘ogień;’ niekiedy jest wyprowadzane także z łac. *ignotus* ‘niewidomy’, pol. *Ignacy* [IF], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [СПМИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБИ], [САУІ], [СУІ];

Ihnat – odrzucenie cząstki końcowej imienia, przejście *g* w *h*, stwardnienie spółgłoski *t*;

- ♦ **Іеремія (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. יְרֵמְיָהוּ (*Jirmējahū*) ‘Jahwe jest wywyższony’, pol. *Jeremiasz* [IF], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [СБИ], [САУІ], [СУІ];

Wieremiej – afereza, spółgłoska protetyczna *w*, stwardnienie spółgłoski *r*, zamiana cząstki końcowej imienia *-ija na -ej*, oddanej jako *-ey*;

- ♦ **Іероним (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἱερώνυμος (*Hierōnymos*), por. ἱερός ‘święty’ + ὄνομα ‘imię’ – ‘święte imię’, pol. *Hieronim* [IF], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СПМИ], [САУІ], [СУІ];

Jarosz, zob. **Ярослав** – zanik samogoski nagłosowej imienia cerkiewnego, alternacja samogłosek *e* : *a*, por. *Jaronim*, dodanie formantu sufiksalnego *-ch*, por. *Jaroch*, alternacja *ch* : *sz*;

- ♦ **Іларіон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἠλαρίων (*Hilariōn*), por. ἰλαρός ‘wesoły, radosny’, pol. *Hilarion* [ССЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ];

Jarywon – kontrakcja, przejście *i* przed *a* w *j*, stwardnienie spółgłoski *r*, spółgłoska epentetyczna *w*;

- ♦ **Ілля (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. אֱלִיָּהוּ (*Elijjahu*) ‘Jahwe jest moim Bogiem’, pol. *Eliaz* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБИ], [САУІ], [СУІ];

Ilias – odrzucenie cząstki wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie do imienia cerkiewnego formantu sufiksalnego *-as*; „możliwe, że jest to forma hybrydalna wschodniosowiańsko-łacińska, por. *Ilia + Elias*”²⁷.

Iliasz – odrzucenie cząstki wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie do imienia cerkiewnego formy skróconej formantu sufiksalnego *-asz*; możliwe, że jest to także forma hybrydalna wschodniosowiańsko-polska, por. *Ilia + Eliaz*;

Lasko – dodanie do imienia cerkiewnego formantu sufiksalnego *-as*; ucięcie części nagłosowej imienia, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;

²⁷ B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 33.

Lucz – dodanie do imienia cerkiewnego formantu sufiksального *-uta*, por. *Iluta*, ucięcie samogłoski nagłosowej, alternacja *t : cz*;

*Lusko*²⁸, por. *Luszko* – dodanie do formy imienia cerkiewnego formantu sufiksального *-uch*, por. *Iluch*, ucięcie samogłoski nagłosowej, por. *Luch*, alternacja *ch : sz*, por. *Lusz*, dołączenie formantu sufiksального *-ko*;

Helian – spółgłoska protetyczna *h* przed samogłoską *e*, ucięcie spółgłoski wygłosowej imienia *Elias*, dodanie formantu sufiksального *-n*;

- ♦ **Иоаким (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יְהוֹאֲחִים [Jehojaqim) ‘stworzony przez Jahwe’, pol. *Joachim* [IF], [KNI], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [ПИСИ], [САУ], [СУ]:

Jakim – pojedyncza samogłoska zamiast grupy samogłoskowej, przejście *i* przed *a* w *j*;

- ♦ **Ионафан (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יְהוֹנָתָן, por. *yěhō-nātān* ‘Bóg dał’, pol. *Jonatan* [WKI], [IF], [СРЛИ], [ПЦИ], [САУ]:

Onacz – zanik samogłoski nagłosowej, ucięcie części wygłosowej imienia, przejście spółgłoski *f* w *t*, por. *Onat*, alternacja *t : cz*;

Onaczko – zanik samogłoski nagłosowej, ucięcie części wygłosowej imienia, przejście spółgłoski *f* w *t*, por. *Onat*, alternacja *t : cz*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;

- ♦ **Иоанн (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. יְהוֹנָן (Jehōhanan) ‘Jahwe jest łaskawy’, pol. *Jan* [IF], [SHNO], [KNI], [WKICH], [ЕИЗП], [СРЛИ], [САУ], [ПИСИ], [СБ], [СУ]:

Ian – zapis imienia przejętego z języka polskiego z samogłoską nagłosową *i* zamiast dzisiejszego *j*;

Ianko – zapis formy imienia przejętego z języka polskiego z samogłoską nagłosową *i* zamiast dzisiejszego *j*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;

Jwan – oddanie imienia cerkiewnego z *j* w nagłosie zamiast dzisiejszego *i*, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, głoska epentetyczna *w*; degeminacja;

Jan – przejęcie formy polskiej imienia w niezmienionej postaci;

Janko – przejęcie formy polskiej imienia w niezmienionej postaci, dodanie formantu sufiksального *-ko*;

*Janucz*²⁹ – dodanie do podstawy *Jan* formantu sufiksального *-ucz*, por. formę *Januk*;

²⁸ W wygłosie form imion męskich odnotowanych w dokumencie z 1560 występują grafemy *c*, *cz*, *ć*. Niekiedy imiona używane na określenie tej samej osoby zapisano, używając dwóch różnych allografów, por. np. *Sac Burmistrz* i *Sacz Burmistrz*. B. Tichoniuk zaznacza, że „dwuznak *cz* w aktach sporządzonych łańską mógł oznaczać każdy z trzech dźwięków – [c], [cz] lub [ć]”, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 31. Podobne zjawisko zachodzi również w formach imion męskich zakończonych na [s], [sz] i [s]. Nie jest wykluczone, że analizowana forma *Lusko* powinna zawierać dwuznak *sz* i została utworzona od formy *Lusz*.

²⁹ Por. formę *Paulucz*, zob. **Paweł**.

- Waniuta* – brak samogłoski nagłosowej imienia cerkiewnego, dodanie cząstki fleksyjnej *-a*, por. *Wania*, dołączenie formantu sufiksalnego *-uta*;
- ♦ **Иоанникий (cerk.)** – połączenie imienia pochodzenia hebrajskiego *Иоанн*, por. hebr. יְהוֹנָן (*Jehō hanan*) ‘Bóg miłościwy’ i imienia pochodzenia greckiego *Никий*, por. gr. Νικίας (*Nikias*), z gr. νίκη ‘zwycięstwo’ [ЕИЗП], [СРЛИ], [САУІ], [СПМИ], [ПИСИ], [СУІ]:
    - Onikiey* – brak samogłoski nagłosowej, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, degeminacja, zamiana cząstki końcowej *-ij* na *-ej*, oddanej graficznie jako *-ey*;
    - Onikej* – brak samogłoski nagłosowej, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, degeminacja, stwardnienie spółgłoski *k*, zamiana cząstki końcowej *-ij* na *-ej*;
    - Omikej* – brak samogłoski nagłosowej, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, degeminacja, występowanie spółgłoski *m* zamiast *n*, stwardnienie spółgłoski *k*, zamiana cząstki końcowej *-ij* na *-ej*;
  - ♦ **Иосиф (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. יהושֵׁף (*Jehoseph*), pierwotnie znaczyło ‘niech Bóg pomnoży’, pol. *Józef* [IF], [SHNO], [KNI], [ЕИЗП], [СРЛИ], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
    - Josko* – występowanie *j* zamiast *i* przed samogłoską *o*, zamiana *f* na spółgłoskę *p*, ucięcie części wygłosowej formy *Josip*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Ипатий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr Ὑπάτιος (*Hipatios*), por. *hypatos* ‘pierwszy, najwyższy’, pol. *Hipacjusz*, *Hipacy* [IF], [KNI], [WKICH], [ЕИЗП], [СРЛИ], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Pac* – brak samogłoski nagłosowej, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *c*;
    - Pacz* – brak samogłoski nagłosowej, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*;
    - Paczko* – brak samogłoski nagłosowej, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
    - Paczuk* – brak samogłoski nagłosowej, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-uk*;
    - Pać* – brak samogłoski nagłosowej, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *ć*;
  - ♦ **Исаак (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יִצְחָק (*Jitzchak*, *Icaak*), por. hebr. *Jic hag* ‘Bóg uśmiechnął się’, pol. *Izaak* [IF], [KNI], [WKI], [ССЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Sacz* – brak samogłoski nagłosowej, pojedyncza samogłoska zamiast grupy samogłoskowej, alternacja *k* : *cz*;
    - Żak* – brak samogłoski nagłosowej, pojedyncza samogłoska zamiast grupy samogłoskowej, przejście spółgłoski *s* w *ż*;

- ♦ **Исидор (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἰσίδωρος (*Isidōros*), por. *Isis* ‘egipska bogini urodzaju’ i *dōron* ‘dar’, pol. *Izidor* [KNI], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБ], [СУ]:
  - Sidor* – brak samogłoski nagłosowej;
  - Sydor* – brak samogłoski nagłosowej, stwardnienie spółgłoski *s*;
- ♦ **Исихий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ἠσυχίος ‘spokojny’, pol. *Hezychiusz* [WKICH], [СРЛИ], [СПМИ], [САУ], [СУ]:
  - Zych* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, brak samogłoski nagłosowej, udźwięcznienie spółgłoski *s*, stwardnienie spółgłoski *z*³⁰;
- ♦ **Иулиан (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Julianus*, od imienia rodowego *Julius*, przypuszczalnie od gr. Ἰούλος (*julos*) ‘kędzierzawy’, pol. *Julian* [KNI], [WKICH], [ЕИЗП], [СРЛИ], [СПМИ], [САУ], [СУ]:
  - Ulan*³¹ – brak samogłoski nagłosowej imienia cerkiewnego, brak samogłoski *i* przed *a*, alternacja *l* : *t*;
- ♦ **Иустиниан (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, pochodzi od rzymskiej nazwy rodowej *Justinianus*, por. także *Justinus* z *justus* ‘sprawiedliwy’, pol. *Justynian* [IF], [KNI], [WKI], [ЕИЗП], [ССЛИ], [СПМИ], [САУ], [СУ]:
  - Uscian* – brak samogłoski nagłosowej imienia cerkiewnego, przejście grupy spółgłoskowej *st* w *sc*, ucięcie części śródgłosowej imienia cerkiewnego;
  - Ustian* – brak samogłoski nagłosowej imienia cerkiewnego, ucięcie części śródgłosowej imienia cerkiewnego;
  - Ustyan* – brak samogłoski nagłosowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *t*, ucięcie części śródgłosowej imienia cerkiewnego;
- ♦ **Каллиник (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Καλλίνικος (*Kallinikos*), por. κάλλος ‘piękno’ + νίκη ‘zwycięstwo’, pol. *Kalinik* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУ], [СУ]:
  - Kalenik* – degeminacja, wymiana samogłosek *i* : *e*;
  - Kalienik* – degeminacja, wymiana samogłosek *i* : *e*, oznaczenie miękkości spółgłoski *l* za pomocą *i*;
  - Kalennik* – degeminacja, geminacja (*nn*), wymiana samogłosek *i* : *e*;
  - Kalenyk* – degeminacja, wymiana samogłosek *i* : *e*, stwardnienie spółgłoski *n*;
  - Kalinik* – degeminacja;
- ♦ **Каллистрат (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Καλλιστράτος (*Kallistratos*), por. gr. κάλλος ‘piękny’ + στρατός ‘wojsko’, pol. *Kalistrat* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУ], [СУ]:
  - Kalis* – degeminacja, ucięcie wygłosowej części imienia cerkiewnego;

³⁰ Badana forma może również pochodzić od imienia polskiego *Hezychiusz*, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 95.

³¹ Forma imienna *Ulan*, pochodząca od imienia cerk. *Julian*, występowała na Podlasiu w XVI wieku, por. *ibid.*, s. 102.

Kalisz – degeminacja, ucięcie wygłosowej części imienia cerkiewnego, alternacja *s* : *sz*;

- ♦ **Карп (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Κάρπος (*Karpos*), por. gr. *karpos* ‘owoc’, pol. *Karpus* [IF], [WKICH], [EIZП], [СПМИ], [СРЛИ], [САУІ], [СУІ]:
Karp – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
- ♦ **Кион (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. κίων (*kion*) ‘słup, kolumna’ [IF], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ]:
Kiwoń – występowanie w epentetycznego między samogłoskami, zmiękczenie wygłosowego *n*;
- ♦ **Киприан (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Cyprianus* ‘ten, kto pochodzi z wyspy Cypr’, pol. *Cyprian* [KNI], [WKIM], [СРЛИ], [EIZП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Kuprian – alternacja *i* : *u*;
Kupryan – alternacja *i* : *u*, stwardnienie spółgłoski *r*;
- ♦ **Климент (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Clēmens*, por. *clēmens* ‘miłościwy, łagodny’, pol. *Klemens* [IF], [KNI], [WKIM], [СРЛИ], [EIZП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Klim – ucięcie wygłosowej części imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *m*;
Klym – ucięcie wygłosowej części imienia cerkiewnego, występowanie samogłoski *y* po spółgłosce *l*, co może świadczyć o jego twardości, stwardnienie spółgłoski *m*;
- ♦ **Кондрат (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. *Konradus*, por. *quadratus* ‘kwadratowy, o szerokich plecach’ [СРЛИ], [EIZП], [СПМИ], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ]:
Kondrat – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
- ♦ **Конон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Κόνων (*Konōn*) (znaczenie imienia w języku greckim niejasne), pol. *Konon* [IF], [СРЛИ], [EIZП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
Konon – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
Konach – ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-ach*;
- ♦ **Константин (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Constantinus*, łac. *constans* ‘stały, niezmienny’, pol. *Konstanty* [IF], [SHNO], [KNI], [WKIM], [СРЛИ], [СПМИ], [EIZП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Kostyn – skrócenie imienia cerkiewnego (ucięcie końcowej części imienia i opuszczenie spółgłoski *n* z początkowej części imienia), dodanie elementu fleksyjnego *-a*, por. *Kosta*, dodanie formantu sufiksalnego *-in (-yn)*; badana forma może być także rezultatem skrócenia imienia cerkiewnego, por. *Konstantin* > *Kostyn*;
Kostian – skrócenie imienia cerkiewnego (ucięcie końcowej części imienia i opuszczenie spółgłoski *n* z początkowej części imienia), por. *Kost*, ewentualnie dodanie elementu fleksyjnego *-a*, por. *Kostia*, dodanie formantu sufiksalnego *-an*;

- badana forma może być także rezultatem skrócenia imienia cerkiewnego, por. *Konstantin* > *Kostan* > *Kostian*;
Koscian, por. *Kostian* – z dodatkowym przejściem *t'w c'*;
Kostyan, por. *Kostian* – inny sposób graficznego oddania miękkości *t'*;
Kostiuk – skrócenie imienia cerkiewnego (ucięcie końcowej części imienia i opuszczenie spółgłoski *n* z początkowej części imienia), por. *Kost'*, ewentualnie dodanie elementu fleksyjnego *-a*, por. *Kostia*, dodanie formantu sufiksalnego *-uk*;
Koc – skrócenie imienia cerkiewnego, dodanie do części początkowej imienia *Ko* formantu sufiksalnego *-c*;
Kocz, por. *Koc* – dodatkowo alternacja spółgłosek *c* : *cz*;
Kot – skrócenie imienia cerkiewnego, połączenie dwu różnych części imienia, por. *Konstantin*;
- ♦ **Корнилий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Cornelius* ‘rzymskie imię rodowe’, por. łac. *Cornus* ‘róg’, pol. *Kornel* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Kornilo – odrzucenie cząstki końcowej *-ij*, dodanie cząstki fleksyjnej *-o*;
  - ♦ **Косма (cerk.), Кузьма (ros.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. *Κοσμάς* (*Kosmas*), por. *κόσμος* ‘ład, porządek’, pol. *Kosma* [IF], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Kuzma – wymiana samogłosek *o* : *u*, alternacja spółgłosek *s* : *z* (udźwięcznienie);
Kuźma – wymiana samogłosek *o* : *u*, alternacja spółgłosek *s* : *z* (udźwięcznienie) oraz zmiękczenie spółgłoski *z*;
  - ♦ **Кутоний (cerk.)** – imię o niejasnym pochodzeniu; może pochodzić z języka greckiego, por. gr. *kouphon*, *kouphos* ‘lekkko uzbrojony wojownik’ lub *kouphonus* ‘lekkomyślny’; jest czasem wyprowadzane z języka łacińskiego, por. znaczenia ‘z dużą głową’, ‘główny’ [IF], [САУІ]:
Kucz, zob. **Акутий, Акутион** – afereza, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*;
Kuczko, zob. **Акутий, Акутион** – afereza, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Лаврентий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Laurentius*, od *Laurens* (gen. *Laurentius*) ‘mieszkaniec miasta *Laurens*’, a ta nazwa pochodzi od *laurus* ‘laur’, pol. *Laurencjusz*, *Wawrzyniec*, *Wawrzenc* [IF], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Lauren – ucięcie części końcowej imienia przejętego z języka polskiego;
Lauryn – ucięcie części końcowej imienia przejętego z języka polskiego, wymiana samogłosek *e* : *i* (*y*);
Wawres – ucięcie przejętej z języka polskiego formy *Wawrzenc*, alternacja *rz* : *r*, dodanie formantu sufiksalnego *-s*; nie jest wykluczone, że forma *Wawres* jest rezultatem skrzyżowania się form wschodniosłowiańskich i polskich, pochodzących od łac. *Laurentius*, por. *Ławryn* : *Wawryn* [СБІ];

Wawrys – ucięcie przejętej z języka polskiego formy *Wawrzyniec*, alternacja *rz* : *r*, dodanie formantu sufiksального *-s*; możliwe, że forma *Wawrys* jest rezultatem skrzyżowania się form wschodniosłowiańskich i polskich, pochodzących od łac. *Laurentius*, por. błrs. *Ławrys* : *Wawrys*, *Ławrysz* : *Wawrysz*;

- ♦ **Лампад (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Λαμπάδος (*Lampados*) ‘ten, kto naucza, oświecła’, por. *lampas*, Gen. *lampados*) ‘lampka oliwna’ [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:

Lebied – opuszczenie spółgłoski *m*, alternacja *l* : *l*, udźwięcznienie spółgłoski *p*, wymiana samogłosek *a* : *e*, zmiękczenie spółgłoski *b* przed *e*;

Lebieda – spółgłoski *m*, alternacja *l* : *l*, udźwięcznienie spółgłoski *p*, wymiana samogłosek *a* : *e*, zmiękczenie spółgłoski *b* przed *e*, dodanie elementu fleksyjnego *-a*;

Lebiecz – spółgłoski *m*, alternacja *l* : *l*, udźwięcznienie spółgłoski *p*, wymiana samogłosek *a* : *e*, zmiękczenie spółgłoski *b* przed *e*, dodanie formantu sufiksального *-cz* (lub alternacja *t* ≤ *d* : *cz*);

- ♦ **Левкий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Λευκός (*Leukos*), por. gr. λευκός ‘biały, jasny’, pol. *Leukiusz* [СРЛИ], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:

Lewocz – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do części *Lew-* formantu sufiksального *-ocz*³²;

- ♦ **Леон (cerk. dawn.)** – ros. *Leon* (niegdyś w języku rosyjskim imię rzadkie, następnie zanikło) było używane obok *Lew* (dosłowne tłumaczenie gr. λέων ‘lew’), gr. Λέων (*Leōn*), por. λέων ‘lew’, łac. *Leo* ‘ts’ ≥ *Leon*, por. formy zależne ze spółgłoską *-n-*, np. Gen. *leonis*, stąd łac. *Leon*, *Leonis*; ze starą formą *Leon* w językach wschodniosłowiańskich może pokrywać się skrócona forma takich imion, jak *Leontij*, *Leonid* i in.; formy *Leo* i *Leon* są rozpowszechnione w łacińskim kręgu kulturowym, pojawiały się także w krajach wschł., zwłaszcza na Białorusi i Ukrainie, pod wpływem polskim, pol. *Leon* [IF], [KNI], [WKICH], [ЕИЗП], [СРФ], [СУІ], [СБИ]:

Leon – przejście przez gwarę imienia, najprawdopodobniej z języka polskiego, w niezmięnionej postaci;

Lewon, zob. **Leoncjusz**, **Leonidas** – występowanie spółgłoski epentetycznej w między samogłoskami, por. błrs. *Lawon*;

Lion – stary zapis imienia greckiego Λέων (*Leōn*);

- ♦ **Леонид (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Λεωνίδα (*Leonidas*), od λέων ‘lew’ + sufiks patronimiczny *eidōs*, pol. *Leonidas* [WKICH], [СРФ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:

Lewon, zob. **Леон**, **Леонтий** – ucięcie imienia kanonicznego, por. *Leon*, spółgłoska epentetyczna w między samogłoskami;

³² W badanej formie może zachodzić ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *k* : *cz* i rozdzielenie grupy spółgłoskowej samogłoską *o*.

- ♦ **Леонтий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. Λεόντιος (*Leontios*), od λεόντειος ‘lwi’, pol. *Leoncjusz* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СРФ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Lewon, zob. **Леон, Леонид** – ucięcie imienia kanonicznego, por. *Leon*, spółgłoska epentetyczna w między samogłoskami *e* i *o*;
- ♦ **Лонгин (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, pochodzi od rodowego imienia rzymskiego *Longinus*, por. łac. *longus* ‘długi’, pol. *Longin* [КНИ], [WKI], [ЕИЗП], [ПИСИ], [СУІ], [СБІ]:
Lochwin – wymiana spółgłosek *g* : *h*, zamiana *n* na spółgłoskę *w*, por. *Lowhin*, oddanie spółgłoski *h* literą *ch*, interwersja *Lowhin* : *Lochwin*, por. błrs. *Lohwin* i ukr. *Lohwyn*;
Lowin – wymiana spółgłosek *l* : *l* oraz *g* : *h*, zamiana *n* na spółgłoskę *w*, por. *Lowhin*, zanik spółgłoski *h*;
- ♦ **Лука (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Lucas* ‘niosący światło’, z *lux*, gen. *lūcis* ‘światło’, pol. *Lukasz* [F], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [ПЦИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
Lukasz – przejście imienia z języka polskiego w niezmienionej postaci; forma *Lukasz* mogła się również ukształtować na gruncie wschodniosłowiańskim, por. *Luk-asz*, por. wschl. *Luka*;
Lucz, zob. **Лукий, Лукиан** – alternacja *k* : *cz*, zmiana cząstki fleksyjnej *a* : $\emptyset$;
Luczko, zob. **Лукий, Лукиан** – alternacja *k* : *cz*, zmiana cząstki fleksyjnej *a* : $\emptyset$, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
- ♦ **Лукиан (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. imię rodowe *Lucianus*, od imienia *Lucius*, por. *lux* ‘światło’, pol. *Lucjan, Łucjan* [F], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
Lukian – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
Lukijan – obecność spółgłoski epentetycznej *j* między samogłoskami;
Luc – najprawdopodobniej ucięcie części końcowej imienia *Lucjan*; nie jest wykluczone, że forma może pochodzić także od cerk. *Lukian*;
Lucz, zob. **Лукий, Лука** – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *k* : *cz*;
Luczko, zob. **Лукий, Лука** – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *k* : *c*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
- ♦ **Лукий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. rzymskie imię rodowe *Lucius*, od łac. *lux* ‘światło’, pol. *Łuczysz* [WKI], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Lucz, zob. **Лукиан, Лука** – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *k* : *cz*;
Luczko, zob. **Лукиан, Лука** – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *k* : *cz*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
- ♦ **Макарий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Μακάριος (*Makarios*), por. μάκαρ, μακάριος ‘szczęśliwy, błogosławiony’, pol. *Makary* [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Makar – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*;

- ♦ **Максим (cerk.)**, – imię pochodzenia łacińskiego, por. rzymskie imię rodowe *Maxīmus*, od łac. *maxīmus* ‘największy’, pol. *Maksym* [IF], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Махым – imię przejęte najprawdopodobniej z języka polskiego, zastąpienie grupy spółgłoskowej *ks* literą *x*; może być również wyprowadzane z cerk. *Maksim* – stwardnienie spółgłoski *s*, por. ukr. *Maksym*;
- ♦ **Максиан (cerk.)** – pochodzenie imienia niejasne, jest najczęściej wyprowadzane z łac. *maximus* ‘największy’ [IF], [САУІ], [СПИИ], [СУІ]:
Мазан – uproszczenie grupy spółgłoskowej *ks*, udźwięcznienie spółgłoski *s*;
- ♦ **Малахия (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, oznaczające ‘mój posłaniec’ albo ‘mój anioł’, pol. *Malachiasz* [WKICH], [СПИИ], [САУІ], [СУІ]:
Малко – ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja *l* : *l*, dodanie do części początkowej imienia formantu sufiksalnego *-ko*;
Малка – ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja *l* : *l*, dodanie do części początkowej imienia formantu sufiksalnego *-ka*;
Малос – ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja *l* : *l*, dodanie do części początkowej imienia formantu sufiksalnego *-os*;
- ♦ **Марк (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. łac. *Marcus*, interpretowane w różnorodny sposób: ‘urodzony w marcu’, ‘słaby, marny’, por. łac. *marcēre* ‘być słabym, zmarniałym’, ‘wojowniczy’, por. imię rzymskiego boga wojny – Mars, ‘poświęcony Marsowi, należący do Marsa’, ‘młotek’, por. łac. *Marcus* ‘młotek’, pol. *Marek* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПИИ], [САУІ], [СУІ]:
Марко – dodanie do imienia cerkiewnego cząstki fleksyjnej *-o*;
- ♦ **Мартин (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Martinus* ≤ *Mars*, gen. *Martīs*, ‘Bóg wojny’ i suf. *-īnus*, pierwotne znaczenie ‘należący do Boga wojny’, pol. *Marcin* [КНІ], [КІ], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Марцин – przejęcie imienia polskiego w niezmienionej postaci, por. także formę błrs. *Марцин*;
Мартын – alternacja spółgłosek *t*’ : *t* w imieniu cerkiewnym, por. ukr. *Martyn*;
- ♦ **Мартирий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Μάρτυριος (*Martyrios*) ‘męczennik’ [ПИСИ], [СПИИ]:
Мартыс – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego *-irij*, por. *Mart*, stwardnienie spółgłoski *t*, dodanie formantu sufiksalnego *-is* (*-ys*);
- ♦ **Матфей (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. hebr. מַתְתִּיָהוּ ‘dar Boży’; w języku hebrajskim imię to funkcjonowało w dwóch wariantach: *Mettithejah(u)* i *Mattanejah(u)*, imiona hebrajskie zostały przejęte przez język grecki jako *Matthias*, *Matthaios*, a przez łaciński jako *Matthias*, *Matthaeus*; z form łacińskich w języku polskim powstały imiona: *Maciej*, *Matyjasz*, pochodzące od wariantu *Matthias* i *Mateusz*, utworzone od *Matthaeus*, w językach wschodniosłowiańskich od form greckich utworzono cerk. *Матфѣй*, a następnie cerk. *Матфѣй*, por. także ros. *Матвей*; pol. *Maciej* [IF], [SHNO], [КІ], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИИ], [САУІ], [СУІ]:

- Maciey* – przejście imienia polskiego z oddaniem spółgłoski *j* grafemą *y*, por. także błrs. *Maciej*;
- Mačko*, zob. **Матфий** – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *c*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Maciej*;
- Maćko* – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *c'*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Maciej*;
- Macz*, zob. **Матфий** – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Maciej*;
- ♦ **Матфий (cerk.)** – zob. imię **Матфей (cerk.)**, **Maciej (pol.)**:
    - Mačko*, zob. **Матфей** – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *c*, dodanie formantu słowotwórczego *-ko*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Mateusz*;
    - Macz*, zob. **Матфей** – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, alternacja *t* : *cz*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Mateusz*;
    - Matos* – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-os*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Mateusz*;
    - Matus* – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-os*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Mateusz*;
    - Matys* – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-ys*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Mateusz*;
    - Matin* – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-in*; badaną formę można również wyprowadzać z pol. *Mateusz*;
  - ♦ **Мечислав (ros.)** – imię pochodzenia słowiańskiego, por. słow. *miecz* + *sława*: pol. *Mieczysław* [KNI], [WKI], [WKICH], [EIZP];
    - Miecz* – ucięcie części końcowej imienia słowiańskiego *-ysław*;
  - ♦ **Мелетий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Μελέτιος (*Meletios*), por. μελετάω ‘troszczyć się starać się’, pol. *Melecjusz* [WKI], [EIZP], [SRJI], [CSLI], [CAUI], [CBI]:
    - Mielicz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *e* : *i*, alternacja *t* : *cz*;
  - ♦ **Мирон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Μύρων (*Myrōn*) ‘płaczliwy’, z *τυρό* ‘płaczę’; jest także wyprowadzane od *myron* ‘aromatyczny olej o zapachu mirry’, pol. *Miron* [WKI], [EIZP], [SRJI], [SPMI], [CBI], [CAUI], [CUI]:
    - Mirko* – ucięcie części końcowej imienia kanonicznego, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Мирослав (ros.)** – imię pochodzenia słowiańskiego, por. słow. *mir* ‘pokój’, *sław* ‘sława’; oznacza tego, kto ma być sławny, przynosząc pokój swojemu ludowi, pol. *Mirosław* [WKI], [EIZP], [WKICH], [CAUI], [CUI]:
    - Mirko* – ucięcie segmentu *-osław*, dodanie do *Mir* formantu sufiksalnego *-ko*;

- ♦ **Мисаил (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מִשְׁאֵל (*Misael*) ‘ten, kto należy do Boga’, pol. *Mizael* [СРЛИ], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Misko, zob. **Михаил** – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do formy *Mis* formantu sufiksального *-ko*;
- ♦ **Михаил (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מִיכָאֵל (*Mikhā’ēl*) ‘kto jak nie Bóg’, ‘równy Bogu’, pol. *Michał* [IF], [КНИ], [WKIM], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Michał – przejęcie imienia polskiego w postaci niezmienionej;
Misko, zob. **Мисаил** – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do początkowej części imienia *Mi-* formantu sufiksального *-s*; badana forma może być również wprowadzana z pol. *Michał*;
- ♦ **Михей (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מִיכָיָהוּ (*Mikhā’iah*) ‘któż [jest taki] jak Jahwe?!’, pol. *Micheasz* [WKICH], [ЕИЗП], [СРЛИ], [САУІ], [СУІ]:
Miekicz – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *i* : *e*, występowanie *k* zamiast spółgłoski *ch*, dodanie formantu sufiksального *-icz*;
Miekiecz – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *i* : *e*, występowanie *k* zamiast spółgłoski *ch*, dodanie formantu sufiksального *-ecz*;
- ♦ **Моисей (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, por. מֹשֶׁה (*Mōšeh*), od *mōšeh* ‘wyjęty (z wody)’, pol. *Mojżesz* [IF], [SHNO], [КНИ], [WKIM], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
Moysiey – przejście *i* po samogłosce przed spółgłoską w *j*, które jest oddane graficznie jako *y*, w podobny sposób jest również przedstawiony graficznie dźwięk *j* w wygłosie imienia;
Moskiey – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, występowanie pojedynczych samogłosek zamiast grupy samogłoskowej, por. *Mos*, dodanie formantu sufiksального *-ko*, por. *Mosko*, dodanie formantu sufiksального *-ej*, por. *Mosk’-ej*;
- ♦ **Мокий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Μόκιος (*Mokios*), por. μωκόс ‘kpiarz, szyderca’ [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
Mokiej – zamiana cząstki końcowej *-ij na -ej*;
Micz, zob. **Димитрий** – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *o* : *i*, alternacja *k* : *cz*³³;
Mycz, zob. **Димитрий** – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *o* : *i*, stwardnienie spółgłoski *m*, alternacja *k* : *cz*;
- ♦ **Наум (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. נַחֻם (*nahum*) ‘pocieszający’, pol. *Nahum* [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [СБІ], [СУІ]:
Naum – imię cerkiewne przejęte w niezmienionej postaci;
- ♦ **Нектарий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Νεκτάριος, por. νεκτάρ – napój Bogów, pol. *Nektariusz* [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
Niecz – ucięcie imienia kanonicznego, wymiana spółgłosek *k* : *cz*;

³³ W wykorzystanym źródle z 1560 r. ten sam mieszkaniec Kleszczeli raz został zapisany jako *Mokiej Żeleznik*, innym razem jako *Micz Żeleznik*.

- ♦ **Нестор (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Νέστωρ (*Nestor*), por. gr. νόστος ‘powrót’ lub ‘podróż’, pol. *Nestor* [WKIM], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
Niestor – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
Niestior – zmiękczenie spółgłoski *t*;
- ♦ **Никита (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Νικητής (*Nikētas*) ‘zwycięzca’, pol. *Nicetas* [IF], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [СУІ]:
Nikita – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
- ♦ **Никифор (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Νικηφόρος (*Nikēphoros*) ‘zwycięski’, pol. *Nicefor* [IF], [WKICH], [ССЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
Niczypor – alternacja spółgłosek *k* : *cz*, zamiana *f* na spółgłoskę *p*;
- ♦ **Николай (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Νικόλαος (*Nikolaos*), por. *νίκη* (*nikē*) ‘zwycięstwo’ i *λαός* (*laos*) ‘naród’ – ‘zwycięzca narodów’, pol. *Mikołaj* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [СБІ], [СУІ]:
Mikołaj – oddanie spółgłoski *j* literą *y*; badana forma może być także rezultatem przekształcenia imienia cerkiewnego: zamiana *n* na *m*, oddanie *j* literą *y*;
Mikula – ucięcie cząstki końcowej imienia polskiego, wymiana samogłosek *o* : *u*, dodanie elementu fleksyjnego *-a*; badana forma może być także rezultatem przekształcenia imienia cerkiewnego, por. dodatkową zamianę *n* na spółgłoskę *m*;
- ♦ **Никон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. νίκωνος (*nikonos*) ‘zwycięzający’, pol. *Nikon* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [СУІ]:
Nikon – przejście imienia kanonicznego w niezmienionej postaci;
- ♦ **Павел (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. rodowe imię rzymskie *Paulus* ‘mały’, pol. *Paweł* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ССЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
Paweł – przejście imienia polskiego w niezmienionej postaci; badana forma może być także rezultatem przekształcenia imienia cerkiewnego: alternacja *w*’ : *w*;
Pasko, zob. **Пасикрат** – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do segmentu *Pa-*formantu słowotwórczego *-s*, a następnie *-ko*;
Paszka, zob. **Пахомий** – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do segmentu *Pa-*formantu słowotwórczego *-s*, alternacja *s* : *sz*, dodanie formantu słowotwórczego *-ko*;
Paulucz – alternacja *w* : *u* (niezłgłoskotwórcze), wymiana *l* : *l*, brak samogłoski wewnątrz imienia, dodanie formantu słowotwórczego *-ucz*;
Pawell – przejście imienia polskiego, geminacja; badana forma może być także rezultatem przekształcenia imienia cerkiewnego: dodatkowo alternacja *w*’ : *w*;
Pawlis – przejście imienia polskiego, brak samogłoski wewnątrz imienia, wymiana *l* : *l*, dodanie formantu słowotwórczego *-is*;
- ♦ **Парфений (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Παρθένιος (*Parthenios*), por. *παρθένος* (*parthenios*) ‘czysty, snotliwy’, pol. *Parteniusz* [WKICH], [ССЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [СУІ]:
Parchwien – odrzucenie cząstki końcowej *-ij*, przejście *f* w *chw*;

- ♦ **Пасикрат (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. *pas* ‘każda, cała’ + *kratos* ‘siła, władza’ [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [СБІ], [СУІ]:
Pasko, zob. **Павел** – ucięcie końcowej części imienia cerkiewnego, dodanie do segmentu *Pas-* formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Патапий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, oznaczające ‘miłosierny, łagodny’, pol. *Patapiusz*,
Potapiusz [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
Potap – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *a : o*;
- ♦ **Пахомий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Παχώμιος (*Pachomios*), por. gr. *παχός* ‘gruby’, pol. *Pachomiusz* [СПМИ], [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
Paszka, zob. **Павел** – ucięcie imienia kanonicznego, wymiana spółgłosek *ch : sz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ka*, por. *Pach-ka* ≥ *Pasz-ka*;
- ♦ **Пелий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. *πηλός* ‘gliniany’ [СПМИ], [СРЛИ], [САУІ]:
Pieluch – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-uch*;
Pielko – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *l : ł*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Петр (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. Πέτρος (*Petros*) ‘kamień, skała, opoka’, pol. *Piotr* [IF], [SHNO], [KNI], [WKIM], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
Piotr – przejście imienia polskiego w niezmienionej postaci; może być także wprowadzane z imienia cerkiewnego: alternacja *e : o*;
Pietko – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do segmentu *Piet-* formantu sufiksalnego *-ko*;
Pietran – dodanie do imienia cerkiewnego formantu sufiksalnego *-an*;
Pietras – dodanie do imienia cerkiewnego formantu sufiksalnego *-as*;
Pietrasz – alternacja *s : sz*, por. *Pietras : Pietrasz* lub dołączenie do *Pietr* formantu sufiksalnego *-asz*;
Pietruk – dodanie do imienia cerkiewnego formantu sufiksalnego *-uk*;
Piotras – dodanie do imienia polskiego formantu sufiksalnego *-as*;
Piecz – ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja *t : c*, por. *Piet(r) : Piec*, alternacja *c : cz*³⁴;
- ♦ **Поликарп (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Πολύκαρπος (*Polykarpos*) ‘płodny, owocny’, pol. *Polikarp* [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Karp, zob. **Карп** – ucięcie części początkowej imienia cerkiewnego;

³⁴ Niektórzy badacze w formach imiennych *Piec*, *Piecz* wyodrębniają formanty sufiksalne *-c*, *-cz*, por. B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 30.

- ♦ **Порфирий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Πορφύριος (*Porfirios*), por. gr. πορφύρεος ‘purpurowy’, pol. *Porfiriusz* [WKICH], [ССЛИ], [ЕИЗП], [СБІ], [СУІ]:
  - Pierchucz* – ucięcie imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, wymiana samogłosek *o* : *e*, dodanie do segmentu *Pierch-* formantu sufiksalnego *-ucz*;
  - Pierchur* – ucięcie imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, wymiana samogłosek *o* : *e*, dodanie do segmentu *Pierch-* formantu sufiksalnego *-ur*;
- ♦ **Прокопий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Προκόπιος (*Prokopios*) ‘czyniący postępy’, por. gr. *prokopé* ‘postęp’, pol. *Prokopiusz* [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
  - Prokop* – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *p*;
- ♦ **Прометей (wschsl.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. πρό ‘przed’ i μέδομαι ‘myśleć, troszczyć się’, tj. ‘myślący wcześniej’ [ЕИЗП]:
  - Pronniec*, zob. **Апрониан, Фрументий** – ucięcie cząstki końcowej imienia, zamiana *m* na spółgłoskę *n*, geminacja, alternacja *t* : *cz*;
- ♦ **Родион (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, od gr. ρόδεος (*rodeos*) ‘różowy’ lub Ρόδιον (*Rodion*) ‘mieszkaniec wyspy Ρόδος (*Rodos*)’ [IF], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
  - Radko* – ucięcie imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *o* : *a*, stwardnienie spółgłoski *d*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Роман (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Romanus*, por. przymiotnik *romanus* ‘rzymski’, pol. *Roman* [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ССЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
  - Roman* – przejście imienia kanonicznego w niezmienionej postaci;
- ♦ **Савва (cerk.)** – imię pochodzenia aramejskiego, por. סַבְבָּא [*Sawwa*] używane w tym języku w znaczeniu ‘starzec’, pol. *Sabba* [IF], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
  - Sawka* – ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie do segmentu *Saw-* formantu sufiksalnego *-ka*;
  - Sauka* – ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja *w* : *u* (niezgłoskotwórcze), dodanie do formantu sufiksalnego *-ka*;
- ♦ [brak imienia ros.] – „imię pochodzenia łacińskiego, genetycznie *cognomen* utworzone sufiksem *-anus* od *nomen gentilicium* *Sallustus, Salustus*. Sufiks *-anus* wskazywał na wyzwolenie lub adopcję” [WKICH], pol. *Salustian* [WKICH], *Salustiusz* [IF].³⁵
  - Solost*,³⁶ zob. **Солюхон** – ucięcie części końcowej imienia przejętego z języka polskiego, wymiana samogłosek *a* : *o* oraz *u* : *o*;

³⁵ Niektórzy badacze wyprowadzają formy imienne *Sielech, Solosz, Soloszcz*, notowane na Podlasiu w XVI–XVIII w., od imienia cerkiewnego *Solochon*, B.Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 131.

³⁶ Por. notowane współcześnie w okolicach Kleszczeli nazwisko *Solościuk*.

- Solosth*, zob. **Солохон** – ucięcie części końcowej imienia przejętego z języka polskiego, wymiana samogłosek *a* : *o* oraz *u* : *o*, występowanie *h* po *t* w wygłosie formy imiennej;
- Szolost*, zob. **Солохон** – ucięcie części końcowej imienia przejętego z języka polskiego, zamiana *s* na spółgłoskę *sz*, wymiana samogłosek *a* : *o* oraz *u* : *o*;
- Soleszcz*, zob. **Солохон** – ucięcie części końcowej imienia przejętego z języka polskiego, wymiana samogłosek *a* : *o* oraz *u* : *o*, por. *Solost*, wymiana samogłosek *o* : *e*, alternacja *st* : *szcz*;
- ♦ **Самуил (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. שְׁמוּאֵל (*Szemu-el*) ‘niech Bóg wysłucha’, pol. *Samuel* [IF], [KNI], [WKI], [WKICH], [SRJI], [EIZPI], [CAVI], [CVI]:
Samko, zob. **Сампсон** – ucięcie części wygłosowej imienia, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Сампсон (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. שִׁמְשׁוֹן (*Szimszon*), por. hebr. *szemesz* ‘słońce’ lub *szamen* ‘silny’, pol. *Samson* [WKICH], [SRJI], [EIZPI], [CBI], [CVI]:
Samko, zob. **Самуил** – ucięcie części wygłosowej imienia, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Севастиан (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Sebastianus* ‘mieszkaniec Sebastii’, bywa również wyprowadzane od gr. Σεβαστιανός (*Sebastianos*), por. *sebastos* ‘czcigodny, dostojny, wysoko postawiony’, pol. *Sebastian* [IF], [KNI], [WKI], [WKICH], [SRJI], [EIZPI], [CAVI], [CBI], [CVI]:
Sebastyan – zaznaczenie miękkości przez *y* w formie imiennej przejętej z języka polskiego;
  - ♦ **Сеннис (cerk.)** – pochodzenie niejasne, czasem jest wyprowadzane z łac. *senex* ‘stary’ lub gr. *sinis* ‘grabieżca’ [CAVI], [CVI]:
Sanko, zob. **Александр** – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *e* : *a*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
Sanisko, zob. **Александр** – degeminacja, wymiana samogłosek *e* : *a*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Сильван (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Silvestris*, por. *silvestris* ‘leśny’, pol. *Sylwan* [IF], [KNI], [WKICH], [SRJI], [EIZPI], [CAVI], [CVI]:
Sieliwon – wymiana samogłosek *i* : *e* oraz *a* : *o*, rozdzielenie grupy spółgłoskowej samogłoską *i*;
  - ♦ **Симеон (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. שִׁמְעוֹן (*Šim'on*) ‘Bóg słyszy’, *Symeon*, łac. *Simeon*, cerk. *Симеон*; imię *Šim'on* występowało w języku hebrajskim w dwóch formach: *Shime'on*, *Shim'on* ‘Bóg wysłuchał’, które przekształciły się w imiona *Simon* (upowszechniło się w Kościele zachodnim) i *Simeon* (upowszechniło się w Kościele wschodnim), pol. *Symeon* [IF], [KNI], [WKICH], [SRJI], [EIZPI], [CAVI], [CBI], [CVI]:
Siemien, zob. **Арсений** – wymiana samogłosek *i* : *e* w imieniu cerkiewnym, występowanie pojedynczej samogłoski *e* zamiast grupy samogłoskowej *eo*;

- Siemion*, zob. **Арсений** – wymiana samogłosek *i* : *e* w imieniu cerkiewnym, występowanie pojedynczej samogłoski *o* zamiast grupy samogłoskowej *eo*;
- Siemon* – wymiana samogłosek *i* : *e* w imieniu cerkiewnym, występowanie pojedynczej samogłoski *o* zamiast grupy samogłoskowej *eo*, stwardnienie spółgłoski *m*;
- Sienko*, zob. **Арсений** – ucięcie części śródgłosowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *i* : *e*, por. *Sien*, dodanie formantu słowotwórczego *-ko*;
- ♦ **Симон (cerk.)**, pol. *Szymon* – zob. imię **Симеон (cerk.)**, **Symeon (pol.)**:
Szymon – przejście imienia polskiego w niezmienionej postaci;
  - ♦ **Сисой (cerk.)** – imię najprawdopodobniej pochodzenia hebrajskiego, hebr. por. (שׁוֹשׁוֹ) [*shishi*] ‘szósty’ [СРЛИ], [САУІ], [СУІ]:
Siska – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, dodanie elementu fleksyjnego *-a*, por. *Sisa*, dodanie formantu sufiksalnego *-ka*, por. *Sis-ka*;
Sysko – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *s*, por. *Sys*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Соссий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, w języku greckim oznacza ‘zdrowy, cały, nienaruszony’ [СРЛИ], [СБИ], [СУІ]:
Susko – ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *o* : *u*, degeminacja, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Софония (cerk.)** – imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. צִפְנִיָּה (*Sefenjah*) – *Sefanjah* znaczy ‘Jahwe ochronił’, pol. *Sofoniasz* [IF], [WKICH], [СРЛИ], [СІМІ], [САУІ], [СУІ]:
Sachmey – wymiana końcowych cząstek imienia *-ija* : *-ej* (z oddaniem *j* przez *y*), alternacja *o* : *a*, brak samogłoski *o* wewnątrz imienia, zamiana *f* na spółgłoskę *ch* oraz *n*’ na spółgłoskę *m*’, stwardnienie spółgłoski *m*;
Sachniey – wymiana końcowych cząstek imienia *-ija* : *-ej* (z oddaniem *j* przez *y*), alternacja *o* : *a*, brak samogłoski *o* wewnątrz imienia, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*;
Sohniey – wymiana końcowych cząstek imienia *-ija* : *-ej* (z oddaniem *j* przez *y*), brak samogłoski *o* wewnątrz imienia, zamiana *f* na spółgłoskę *h* < *ch*;
Sachmo – wymiana samogłosek *o* : *a*, brak samogłoski *o* wewnątrz imienia, zamiana *f* na spółgłoskę *ch* oraz *n* na spółgłoskę *m*, por. *Sachmiej*, ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, dodanie elementu fleksyjnego *-o*, stwardnienie spółgłoski *m*;
  - ♦ **Софроний (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Σοφρόνιος (*Sofronios*) ‘mądry’, pol. *Sofroniusz* [IF], [WKICH], [ЕІЗІП], [СРЛИ], [ССЛИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
Supron – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *o* : *u*, zamiana *f* na spółgłoskę *p*;
  - ♦ **Stanisław (słow.)** – imię pochodzenia słowiańskiego, złożone z członu *Stani-* (‘stać, stać się, stanąć’) oraz członu *-sław* (‘sława’) [KNI], [WKI], [WKICH], [ЕІЗІП], [СРЛИ], [САУІ], [СУІ]:

- Stanisław* – przejście imienia słowiańskiego w niezmienionej postaci,
Staniek – ucięcie imienia słowiańskiego, por. *Stan*, dodanie formantu sufiksalnego *-ek*, zmiękczenie spółgłoski *n*’;
Stanko – ucięcie imienia słowiańskiego, por. *Stan*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
Stas, por. **Евстафий, Стахий** – ucięcie imienia słowiańskiego, por. *Sta-*, dodanie formantu sufiksalnego *-s*;
Staśko, por. **Стахий** – ucięcie imienia słowiańskiego, por. *Sta-*, dodanie formantu sufiksalnego *-s*, alternacja *s* : *s*’, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
- ♦ **Стахий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. gr. *stachys* ‘kłos’ [СРЛИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Stacz* – ucięcie imienia cerkiewnego, por. *Sta-*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*;
    - Staczko* – ucięcie imienia cerkiewnego, por. *Sta-*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*, a następnie formantu *-ko*;
    - Stas*, por. **Stanisław, Евстафий** – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *ch* : *s*;
    - Staśko*, por. **Stanisław** – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *ch* : *s*, zmiękczenie spółgłoski *s*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ **Стефан (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. *Στέφανος* (*Stephanos*), od *stephanos* ‘wianek’, pol. *Stefan* [IF], [SHNO], [KNI], [WKI], [EIZΠ], [СРЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СБІ], [СУІ]:
    - Stiepan* – zamiana *f* na spółgłoskę *p* w imieniu cerkiewnym,
    - Stepan* – zamiana *f* na spółgłoskę *p* w imieniu cerkiewnym, wymiana spółgłosek *t*’ : *t*;
    - Szczepan* – użycie wariantu polskiego imienia *Stefan*;
    - Stecz* – ucięcie imienia cerkiewnego, wymiana *t*’ : *t*, por. *Ste-*, dodanie formantu sufiksalnego *-c*, alternacja *c* : *cz*;
    - Stiecz* – ucięcie imienia cerkiewnego, por. *Stie-*, dodanie formantu sufiksalnego *-c*, alternacja *c* : *cz*;
    - Stecza* – ucięcie imienia cerkiewnego, wymiana *t*’ : *t*, por. *Ste-*, dodanie formantu sufiksalnego *-c*, alternacja *c* : *cz*, dołączenie elementu fleksyjnego *-a*;
    - Steczko* – ucięcie imienia cerkiewnego, wymiana *t*’ : *t*, por. *Ste-*, dodanie formantu sufiksalnego *-c*, alternacja *c* : *cz*, dołączenie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - ♦ [brak imienia ros.] – imię pochodzenia słowiańskiego, pol. *Szczęsny*, por. *szczęśliwy* [KNI], [WKI], [WKICH], [EIZΠ], [СБІ]:
    - Szczęsny* – przejście imienia polskiego w niezmienionej postaci;
    - Szczesny* – zamiana *ę* na samogłoskę *e*;
  - ♦ **Татион (cerk.)** – imię najprawdopodobniej pochodzenia łacińskiego, pochodząca od rzymskiego przydomka *Tatianus*, który wywodzi się od nazwy rzymskiego rodu *Tatius* (pol. Tacjusz); niekiedy jest wyprowadzane z greckiego *τάσσω* ‘zakładać, fundować’, pol. *Tacjan* [WKI], [EIZΠ], [СПМИ], [ПИСИ], [СУІ]:

- Tocz* – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *a* : *o*, alternacja *t* : *cz*;
- ♦ **Тарасий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Ταράσιος (*Tarasios*), por. *tarassō* ‘trwożyć, niepokoić’, ‘buntownik’, pol. *Tarazjusz* [IF], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СБИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Taras* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego;
    - Taraz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *s* : *z*; mniej prawdopodobne jest wyprowadzanie badanej formy imiennej od *Tarazjusz*;
    - Toraz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *a* : *o*; alternacja *s* : *z*; mniej prawdopodobne jest wyprowadzanie badanej formy imiennej od *Tarazjusz*;
  - ♦ **Тимон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego; wywodzi się od słowa oznaczającego ‘ten, który czci’, utworzone od imion złożonych typu *Timótheos* za pomocą sufiksu *-n* i odrzucenia drugiej części wyrazu, pol. *Tymon* [WKICH], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Timon* – przejście imienia cerkiewnego w niezmienionej postaci;
    - Tymon* – wymiana spółgłosek *t*’ : *t* w imieniu cerkiewnym;³⁷
  - ♦ **Тимофей (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Τιμόθεος (*Timotheos*), por. *timé* ‘cześć’ + *theos* ‘Bóg’, pol. *Tymoteusz* [IF], [KNI], [WKICH], [ЕИЗП], [ССЛИ], [ПЦИ], [САУІ], [СБИ], [СУІ]:
    - Timosz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, por. *Timoch*, alternacja *ch* : *sz*;
    - Tymosz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch* oraz *t*’ na spółgłoskę *t*, por. *Tymoch*, alternacja *ch* : *sz*;
  - ♦ **Трофим (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Τρόφιμος (*Trophimos*), por. *trophimos* ‘żywiciel’, pol. *Tofim* [IF], [WKICH], [ЕИЗП], [СРЛИ], [СПМИ], [СБИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Trochim* – zamiana *f*’ na spółgłoskę *ch*’;
    - Trochym* – zamiana *f*’ na spółgłoskę *ch*’, stwardnienie spółgłoski *ch*;
    - Trohim* – zamiana *f*’ na spółgłoskę *ch*’, stwardnienie spółgłoski *ch*, przejście *ch* w hyperpoprawne *h*;
    - Trohym* – zamiana *f*’ na spółgłoskę *ch*, przejście *ch* w hyperpoprawne *h*;
  - ♦ **Фантин (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. łac. *infans, infantis* ‘dziecko’ [WKICH], [СПМИ], [САУІ]:
    - Chanko* – ucięcie części końcowej imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, por. *Chan*, dodanie formantu sufiksального *-ko*;
  - ♦ **Фарнакий (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Φαρνάκης (*Pharnakes*) – imię perskiego władcy z V w. p.n.e. [ПИСИ], [САУІ], [СУІ]:
    - Tarmocz* – odrzucenie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *a* : *o*, zamiana *f* na spółgłoskę *t* oraz *n* na spółgłoskę *m*, alternacja *k* : *cz*;

³⁷ Nie jest wykluczone przejście imienia z języka polskiego.

- ♦ **Феодор (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. Θεόδωρος (*Theodōros*) ‘Boży dar’, od *theos* ‘Bóg’ + *doron* ‘dar’, pol. *Teodor* [IF], [SHNO], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [ПЦИ], [САУІ], [СУІ]:
  - Chwiedor* – zamiana *f* na grupę spółgłoskową *chw*, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej;
  - Chwiedko* – zamiana *f* na grupę spółgłoskową *chw*, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - Chwiedzko* – zamiana *f* na grupę spółgłoskową *chw*, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, ucięcie imienia cerkiewnego, alternacja *d* : *dz*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - Chwiedula* – zamiana *f* na grupę spółgłoskową *chw*, występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej, ucięcie imienia cerkiewnego, dodanie formantu sufiksalnego *-ula*;
- ♦ **Феона (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego Θεωνάς (*Theónas*), oznaczające ‘bo-ski’ lub ‘wywodzący się z Teos, miasta w Jonii’, pol. *Teonas* [WKIM], [ПИСИ], [СУІ]:
  - Chwien* – zamiana *f* w imieniu cerkiewnym na grupę spółgłoskową *kw*, występowanie jednej spółgłoski zamiast grupy spółgłoskowej, zmiana wyznacznika fleksyjnego;
- ♦ **Филипп (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. Φίλιππος (*Filippos*), por. φιλέω ‘lubić’ + ἵππος ‘koń’, pol. *Filip* [IF], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
  - Philip* – oddanie *f* w zapisie imienia przez *ph*;
- ♦ **Флор (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, por. łac. *florus* ‘kwitnący’, pol. *Florian* [KNI], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
  - Chroc* – ucięcie imienia cerkiewnego, zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, por. *Chro-*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*;
- ♦ **Фома (cerk.)** – imię pochodzenia aramejskiego, ara תומ (*Tom*), ‘bliźniak’, pol. *Tomasz* [IF], [KNI], [WKI], [СРЛИ], [ЕИЗП], [ПЦИ], [СБІ], [САУІ], [СУІ]:
  - Choma* – zamiana *f* na spółgłoskę *ch*;
  - Cham* – zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, wymiana samogłosek *o* : *a*, zmiana wyznacznika fleksyjnego;
  - Chamko* – zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, wymiana samogłosek *o* : *a*, zmiana wyznacznika fleksyjnego, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - Hamko* – zamiana *f* na spółgłoskę *h* < *ch*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - Tomko* – ucięcie imienia przejętego z języka polskiego, por. *Tom*, dodanie formantu sufiksalnego *-ko*;
  - Tomosz* – wymiana samogłosek *a* : *o* w imieniu przejętym z języka polskiego;
- ♦ **Фотин (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, gr. φῶς, φῶτος ‘światło, słońce’, pol. *Fotyn* [WKICH], [СПМИ], [САУІ], [СУІ]:
  - Chaton* – zamiana *f* na spółgłoskę *ch*, wymiana samogłosek *o* : *a* oraz *i* : *o*;

- ◆ **Фрументий (cerk.)** – imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Frumentius* ‘hodowca lub dostawca zboża’, por. *frumentum* ‘zboże, żyto, pszenica’, *Frumencjusz* [KNI], [WKICH], [СБИ], [САУІ]:
Pronniec, zob. **Апрониан, Прометей** – odrzucenie części końcowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *u* : *o*, zamiana *f* na spółgłoskę *p* oraz *m* na spółgłoskę *n*, geminacja, alternacja *t* : *cz*;
- ◆ **Харитон (cerk.)** – imię pochodzenia greckiego, por. *Χαρίτων* (*Charitōn*), *charitōn* ‘obdarzający łaską’ lub od gr. *χάρις* (*charis*) ‘piękno, radość’ [IF], [WKICH], [СПМИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
Charyton – wymiana spółgłosek *r*’ : *r*;
Chacz – ucięcie części końcowej imienia, por. *Cha-*, dodanie formantu sufiksalnego *-cz*;
Rytko – ucięcie części początkowej i końcowej imienia cerkiewnego, alternacja *r* : *r*’, dodanie do części środkowej formantu sufiksalnego *-ko*;
- ◆ **Ярослав (ros.)** – imię pochodzenia słowiańskiego, słow. *jary* ‘silny, mocny’, pol. *Jarosław* [KNI], [WKI], [WKICH], [СРЛИ], [ЕИЗП], [САУІ], [СУІ]:
Jarosz, zob. **Иероним** – ucięcie imienia słowiańskiego, por. *Jaros*, alternacja *s* : *sz*.

III. Zakończenie

1. W XIV w. mieszkańcy Podlasia używali już powszechnie imion kanonicznych.³⁸ Ludność pochodzenia ruskiego, która zamieszkiwała wówczas ziemie położone między Bugiem a Narwią, nosiła imiona świętych czczonych w Cerkwi wschodniej. Były to w przeważającej części imiona pochodzenia greckiego, znacznie rzadziej – hebrajskiego i łacińskiego. Imiona te z rzadka tylko występowały w wersji kanonicznej, ponieważ „adaptując się na gruncie słowiańskim, poddane zostały transformacji dopasowującej je do struktury fonetycznej przyjmującego systemu językowego”.³⁹ Proces ten wpłynął na znaczne zróżnicowanie form imion używanych na badanym terenie. Na Podlasiu w XVI–XVIII w. częstokroć spotykamy kilka, kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt ludowych odpowiedników imion kanonicznych, głównie cerkiewnych, por. np. imię cerk. *Pietr* i jego odpowiedniki ludowe: *Pecz*, *Petko*, *Petr*, *Petrasz*, *Petro*, *Petros*, *Petruch*, *Petruck*, *Petrus*, *Petrusz*, *Petruszko*, *Petrysz*, *Petryszko*, *Piec*, *Piecha*, *Piechut*, *Piecia*, *Piecko*, *Piecz*, *Pieczura*, *Pieczyło*, *Piecko*, *Pieszko*, *Piet*, *Pietia*, *Pietko*, *Pietr*, *Pietran*, *Pietras*, *Pietrasz*, *Pietraszko*, *Pietro*, *Pietruch*, *Pietruk*, *Pietrun*, *Pietrus*, *Pietruszko*, *Pietrycha*, *Pietryk*, *Pietrysz*, *Pietryszko*, *Pietrz*, *Pietuch*, *Piet'*, *Piotr*, *Piotran*, *Piotras*, *Piotrasz*, *Piotrucz*, *Piotruk*, *Piotrus*, *Piotrz*. Znaczne zróżnicowanie wykazywało również imię cerk. *Grigorij*, por. *Chrehor*, *Chrin*, *Chryhor*, *Chryn*, *Gregor*, *Gregory*, *Greś*, *Grygor*, *Grzegor*,

³⁸ Imiona pochodzenia słowiańskiego były nadawane w tym czasie stosunkowo rzadko. Nosili je tylko nieliczni mieszkańcy XVI-wiecznych Kleszczeli.

³⁹ B. Tichoniuk, *Imiona ich formy...*, s. 15.

Grzegorz, Grzes, Grzesko, Grześ, Grzyska, Hrehor, Hrehorej, Hrehoryj, Hrehory, Hric, Hricz, Hriczina, Hrić, Hriehor, Hrieś, Hrihor, Hrihorej, Hrihoriej, Hrihorij, Hrin, Hrin-czuk, Hriniec, Hrinko, Hriń, Hrińko, Hriszka, Hriszko, Hryc, Hrychor, Hrycko, Hrycz, Hryć, Hryhor, Hryhoriej, Hryhorij, Hryhory, Hryhoś, Hryn, Hrynisko, Hryń, Hrys, Hrysa, Hrysko, Hryszko, Hrzegorz, Rychor, Ryhor, Ryhory, Hrynis.⁴⁰ B. Tichoniuk zauważa, że występowanie tak licznych wariantów imion cerkiewnych na Podlasiu mogło także wynikać z niedoskonałości ortografii lub norm języka urzędowego, w których sporządzano na tym terenie akta urzędowe.⁴¹ Zapisy XVI-wiecznych podlaskich form imiennych zawierają liczne błędy popełnione w przeszłości przez urzędników, którzy nie zawsze biegle posługiwali się językiem ruskim.

2. Ludność, która osiedlała się w Kleszczelach, pochodziła przeważnie z pobliskich wsi, gdzie mieszkali głównie chłopcy ruscy wyznania prawosławnego, a po 1569 r. unickiego, którzy na co dzień posługiwali się gwarą ruską z przeprowadzoną dyspalatalizacją spółgłosek przed *e, *i i z okaniem. Z charakteru imion, którymi posługiwali się XVI-wieczni mieszkańcy Kleszczeli, wynika, że w tym mieście osiedlali się głównie Rusini (80–90%) i Polacy (10%).⁴²

3. Na ogół łatwo jest określić przynależność etniczną mieszkańców XVI-wiecznych Kleszczeli na podstawie imion, jeżeli formy imion były typowe dla prawosławia bądź katolicyzmu, np. *Charyton, Chwiedor, Chroc, Mokiej, Niczypor, Olichwier, Onikiej, Ostap, Panas, Pierchur, Siechen, Wolos* czy też *Bartosz, Jerzy, Szczęśny, Wojciech*. Trudniej to jednak uczynić wówczas, gdy imiona mieszkańców były popularne w obu wyznaniach, por. np. imiona *Michał, Roman, Paweł, Piotr*. W XVI-wiecznych źródłach takie imiona nierzadko zapisywano w odniesieniu do miejscowej ludności ruskiej w dwóch wersjach – polskiej i ruskiej, por. *Jan i Iwan, Leon i Lewon*, a niekiedy tylko w wersji polskiej, por. *Andrzej, Jerzy, Michał, Piotr*.⁴³

4. Najwcześniejsze informacje o antroponimii XVI-wiecznych mieszkańców Kleszczeli i okolicznych wsi zawierają rejestry pomiarowe z 1560 r. W rejestrach uwzględniono imiona i przezwiska właścicieli domów i gruntów w Kleszczelach i pobliskich wsiach–przedmieściach. W spisach odnajdujemy prawie wyłącznie antroponimy odnoszące się do mężczyzn, którzy najczęściej byli właścicielami spisywanych nieruchomości i gruntów. Rejestry pomiarowe z 1560 r. są znakomitym źródłem wiedzy o imionach i przezwiskach mieszkańców Kleszczeli w połowie XVI w., a także o początkach kształtowania się miejscowego systemu nazwiskowego.

5. Imiona mieszkańców Kleszczeli w połowie XVI w. z rzadka pokrywały się z ich odpowiednikami cerkiewnymi, por. *Копон* – cerk. *Копон*, *Нікіта* – cerk. *Нукіта*, *Нікон* – cerk. *Нікон*, *Тімон* – cerk. *Тімон*. Czasem były tożsame z imionami używanymi przez Polaków: por. *Andrzej, Jakub, Michał, Szymon, Szczęśny*.

⁴⁰ Przytoczone formy imienne zostały zaczerpnięte z: B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*

⁴¹ *Ibid.*, s. 25.

⁴² M. Roszczenko, *op. cit.*, s. 40.

⁴³ *Ibidem*.

6. Formy imienne XVI-wiecznych mieszkańców Kleszczeli najczęściej w znaczny sposób różniły się od swoich odpowiedników kanonicznych, por. *Chat* – cerk. *Фома*, *Chancko* – cerk. *Фантин*, *Chroc* – cerk. *Флор*, *Froł* – cerk. *Флор*, *Helian* – cerk. *Илья*, *Jacko* – cerk. *Иакинф*, *Juchno* – cerk. *Евфимий*, *Mielech* – cerk. *Емилиан*, *Ochryut* – cerk. *Ефрем*, *Olichwier* – cerk. *Елевферий*, *Opacz* – cerk. *Ионафан*, *Kocz* – cerk. *Константин*, *Piecz* – cerk. *Петр*, *Pierchur* – cerk. *Порфирий*, *Sacz* – cerk. *Исаак*, *Siechen* – cerk. *Евсигний*, *Supron* – cerk. *Софроний*.

7. „Różnice fonetyczne zarejestrowane w odnotowanych formach imion mogą być rezultatem [tak] adaptacji imion chrześcijańskich, interferencji, określonych procesów zachodzących w rozwoju języka, jak i fluktuacji dźwiękowej o cechach przypadkowości”⁴⁴

8. Adaptacja fonetyczna.⁴⁵ polegała na zastąpieniu dźwięków obcych rodzimymi, por. zamianę spółgłoski *f* na *ch*, *chw*, *p*, np. *Евфимий* – *Juchno*, *Елевферий* – *Olichwier*, *Афанасий* – *Rapas*, wymianę samogłoski *g* na *h*, np. *Герасим* – *Narasim*, *Григорий* – *Hruc*, występowanie pojedynczej głośki zamiast obcej grupy samogłoskowej, np. *Феодор* – *Chwiedor*, *Феопа* – *Chwien*, występowanie spółgłosek epentetycznych, np. *Иларион* – *Jarywon*, *Кион* – *Kiwoń*, degeminacja, np. *Калинник* – *Kalinik*, *Каллистрат* – *Kalisz*, uproszczenie grup spółgłoskowych, np. *Евфимий* – *Juchno*, *Елевферий* – *Olichwier*, afereza, np. *Афанасий* – *Rapas*, *Ипатий* – *Rac*, *Исидор* – *Sidor*, wymianę samogłosek nagłosowych imienia, np. *Анастасий* – *Oposko*, *Алексий* – *Oleksiej*, występowanie głosek protetycznych przed *a* i *e*, np. *Атмуй* – *Hacz*.

9. W analizowanych imionach chrześcijańskich znalazły także swoje odzwierciedlenie procesy zachodzące w przyjmującym systemie językowym.⁴⁶ Są to głównie różnorodne i rozbudowane wymiany samogłosek i spółgłosek, które w znacznym stopniu różnicowały imiona kanoniczne i ich odpowiedniki występujące w XVI-wiecznych Kleszczelach. Należy ponadto odnotować zjawisko interwersji, np. *Łowhin* – *Lohwin*, i metatezy, np. *Fłor* – *Chroc*,⁴⁷ rozdzielenie grup spółgłoskowych samogłoską, np. *Hordiey* – *Hurodic*, kontrakcji, np. *Иларион* – *Jarywon*. Nie mniej ważną rolę pełniły również opozycje spółgłosek pod względem dźwięczności – bezdźwięczności i palatalności – niepalatalności.

10. W analizowanym materiale antroponimicznym odnotowano również cechy wynikające z wzajemnego oddziaływania na siebie dwóch systemów imienniczych – prawosławnego i katolickiego.⁴⁸ Pod wpływem języka polskiego ukształtowały się niewątpliwie następujące formy imienne: *Andrzej*, *Andrzej*, *Adrzej*, *Bardko*, *Bartosz*, *Bazyli*, *Bochdan*, *Grzegorz*, *Grześ*, *Jerzy*, *Jurek*, *Sebastyan*, *Siechen*, *Szczepan*. Polszczyzna wywarła również wpływ na ukształtowanie się form imiennych *Denis* i *Sydor*.⁴⁹ Z kolei

⁴⁴ B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 15.

⁴⁵ Por. szczegółowe uwagi na ten temat w: *ibid.*, s. 15–18.

⁴⁶ Por. szczegółowe uwagi na ten temat w: *ibid.*, s. 18–22.

⁴⁷ Imię cerk. *Fłor* jest pochodzenia łacińskiego, por. wschł. nazwisko *Frolak* (metateza).

⁴⁸ Por. szczegółowe uwagi na ten temat w: B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 23–25.

⁴⁹ Wschodniosłowiańskie imiona typu *Dienis*, *Sidor*, *Wasil*, *Tichon* są zazwyczaj oddawane w polszczyźnie z twardą wymową spółgłosek, por. *Denis*, *Sydor*, *Wasył*, *Tychon*.

do form hiperpoprawnych powstałych pod wpływem wschodniosłowiańskim możemy zaliczyć takie imiona, jak *Mihał*, *Trohim*.

11. Poddane analizie imiona mieszkańców XVI-wiecznych Kleszczeli zawierają zazwyczaj więcej niż jedno przekształcenie fonetyczne. Formy imienne typu *Olichwier* – cerk. *Елевфериѣ*, *Juchno* – cerk. *Евфимиѣ*, *Joltuch* – cerk. *Евмухиѣ*, *Joltuch* – cerk. *Евмухиѣ* zawierają kilka takich przekształceń.

12. Proces adaptacji morfologicznej imion chrześcijańskich polegał na upodobieniu ich struktury do form rodzimych. W tym celu dokonywało się skracanie imion chrześcijańskich do jednej lub dwóch sylab i dodawanie do skróconych imion rodzimych formantów sufiksalnych.

13. Końcowe części imion ulegały często wymianie, np. *Алексий* – *Alexiey*, *Андрей* – *Andrui*, *Гордий* – *Hordiey*, *Мокий* – *Mokiej*, lub odrzuceniu, np. *Василий* – *Wasił*, *Дорофей* – *Doros*, *Макарий* – *Makar*, *Парфений* – *Parchwien*, *Прокопий* – *Prokor*, *Тарасий* – *Taras*.

14. Formy imion powstawały z części imienia: początkowej, np. *Василий* – *Wasił*, *Зиновий* – *Zien*, *Каллистрат* – *Kalis*, *Нектарий* – *Niecz*, końcowej, np. *Поликарп* – *Karp*, i środkowej, np. *Акутий* – *Kucz*, *Димитрий* – *Mic*, *Ипатий* – *Rac*, *Исидор* – *Sidor*. Formy imion mogły również powstawać z dwu różnych części imienia, np. *Зинов* – *Zan*.⁵⁰

16. Do skróconych form imion chrześcijańskich często dodawano sufiksy hipokorystyczne, które wnosily do imion określone znaczenie emocjonalne. Najczęściej dodawano formant z podstawowym *k* w części sufiksальной, por. np. *Bard-ko*, *Hryc-ko*, *Jur-ko*, *Kucz-ko*, *Onis-ko*, *Pas-ko*, *Pasz-ko*, *San-ko*, *Stecz-ko*, *Was-ko*, *Pacz-uk*. Często również wykorzystywano sufiksy z podstawowym *c*, *cz*, *ć*, por. *Hry-c*, *Cha-cz*, *Hry-cz*, *Ste-cz*, *Hry-ć*, *Jarm-ocz*, z podstawowym *ch*, por. np. *Kon-ach*, *Piel-uch*, z podstawowym *sz*, *s*, *ś*, por. np. *Grze-s*, *Sta-s*, *Bart-os*, *Mart-ys*, *Mat-ys*, *Bartosz*, z podstawowym *n*, *ń*, por. np. *Hry-n*, *Hry-ń*. Pozostałe typy formantów sufiksalnych dodawano do skróconych form imiennych rzadziej. Odnotowano także nieliczne przypadki dołączania sufiksów do pełnych form imion chrześcijańskich.

16. Słusznie zauważył B. Tichoniuk, że materiał antroponimiczny zawarty „w dawnych aktach sporządzonych według wszystkich zasad panującego języka kancelaryjnego nie jest wolny od ówczesnej niedoskonałości ortograficznej. Struktury graficzne niektórych nazw mogą zawierać także zmiany wprowadzane (najczęściej nieświadomie) przez osobę sporządzającą dokument. Dlatego też różnice pomiędzy zmianami fonetycznymi a graficznymi są niekiedy trudno uchwytne”⁵¹ Uwaga ta dotyczy m.in. używanych w Kleszczelach w XVI w. form imiennych, które w wygłosie zawierają grafemy *c*, *cz* i *ć*. Analiza materiału wykazała, że grafem *cz* mógł być wówczas użyty na oznaczenie trzech różnych dźwięków – [c], [cz] i [ć], por. np. antroponimy *Sac Burmistrz* i *Sacz Burmistrz*,

⁵⁰ Forma imienna *Zan* mogła powstać w wyniku elizji środkowego elementu imienia cerkiewnego oraz alternacji *o: a*, *Зинов* ≥ *Zan*. Por. także formę *Sien*, która powstała z dwu różnych części imienia pochodzenia hebrajskiego *Siemieon*, B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 28.

⁵¹ *Ibid.*, s. 25.

odnoszące się do tego samego mieszkańca Kleszczeli.⁵² Pomimo licznych niedoskonałości i ewidentnych pomyłek, rejestr pomiarowy włócznej starostwa kleszczelewskiego z 1560 r. stanowi doskonałe źródło wiedzy o imiennictwie osobowym mieszkańców tego miasta podlaskiego w połowie XVI w. i o początkach kształtowania się na tym terenie systemu nazwiskowego.

Rozwiązanie skrótów

- [GEN] – J. Stankiewicz, *Genealogia, przodkowie, badania genealogiczne, forum dyskusyjne. Etymologia nazwisk* [etymologię nazwisk oprac. E. Szczodruch], <http://www.stankiewicz.com./index.php?kat=44>.
- [IF] – B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra 2000.
- [KNI] – J. Bubak, *Księga naszych imion*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1993.
- [SHNO] – Z. Abramowicz, L. Citko, L. Dacewicz, *Słownik historycznych nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Białostoczczyzny (XV–XVII wiek)*, cz. 1–2, Białystok 1997–1998.
- [WKI] – *Wielka księga imion*, <http://leksykony.interia.pl/imiona>.
- [WKIM] – *Wielka księga imion*, I. Marcinkovič Resnik, *Wielka księga imion*, http://www.weltbild.pl/wielka-ksiega-imion_p11428935.html.
- [WKICH] – Z. Chorąży, *Wielki kalendarz imion*, <http://www.wikalim.republika.pl>.
- [WWE] – *Wikipedia. Wolna Encyklopedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Attis.
- [ВИ] – *Все имена*, <http://vseimena.com/name/46083>.
- [ЕИЗП] – *The Kurufin's Castle 2008–2010. Европейские имена: значение и происхождение*, <http://kurufin.narod.ru/index.html>.
- [ИМ] – *Именатор*, <http://www.imenator.ru/mujskie/>.
- [КВИ] – *Кладовая Веков. Имена*, <http://kladovay.ucoz.ru/publ/146>.
- [ПИСИ] – *Православный именовослов – словарь имён*, <http://supercook.ru/name-imenoslov.html>.
- [ПЦИ] – *Полный церковный именовослов*, <http://supercook.ru/name-imenoslov.html>.
- [САУТ] – А. К. Усціновіч, *Слоўнік асабовых у ласных імён*, Мінск 2011.
- [СБІ] – І. Я. Яшкін, *Слоўнік беларускіх імёнаў і сямейна-родавых паняцяў*, Мінск 2013.
- [СПМИ] – *Словарь. Православные мужские тмена. Именины*, <http://www.sakkos.ru/erudit/names-boys-01.html>.
- [СРЛИ] – Н. А. Петровский, *Словарь русских личных имён*, Москва 2005.
- [СРФ] – *Словарь русских фамилий*, http://www.nazovite.ru/rus_lastname/.
- [ССЛИ] – А. В. Суперанская, *Современный словарь личных имён*, Москва 2005.
- [ССРЛИ] – И. Мельников, *Словарь-справочник русских личных имён*, <http://lib.rus.ec/b/167653/read>.
- [СУТ] – І. І. Трійняк, *Словник українських імен*, Київ 2005.

⁵² *Ibid.*, s. 31.

Summary

The land survey records made in 1560 in Kleszczele by S. Dziwiałowski list over 600 owners of plots and land in the town and in the five neighboring villages-suburbs. At that time surnames were comparatively rare, therefore the records usually listed the first name and nicknames of the owner of land.

The land survey records of 1560 are the excellent and earliest source of information about anthroponyms of the 16th-century inhabitants of Kleszczele and the surrounding villages, in particular about their first names and nicknames, and about the beginnings of the development of the local surname system.

The purpose of the present study is to describe male first-name forms used by the inhabitants of the town of Kleszczele and its suburbs in the mid-16th century. The overwhelming majority were the folk equivalents of Orthodox first names, less often of Catholic ones. These forms developed as a result of transformations in the structure of canonical first names, aiming to adjust them to the language system of the local Ukrainian dialects. The canonical forms of first names, most often originating from Greek, Hebrew and Latin, were usually transformed as a result of far-reaching truncations (initial, medial, and final) and additions of appropriate derivational morphemes. The two procedures were frequently used at the same time.